

Milja Rantakytö

Isovanhemmuus uusperheessä

Opinnäytetyö

Kevät 2017

SeAMK Sosiaali- ja terveysala

Sosionomi (AMK) Tutkinto-ohjelma

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU

Opinnäytetyön tiivistelmä

Koulutusyksikkö: Sosiaali- ja terveystieteiden yksikkö

Tutkinto-ohjelma: Sosionomi (AMK)

Tekijä: Milja Rantakyö

Työn nimi: Isovanhemmuus uusperheessä

Ohjaaja: Helena Järvi

Vuosi: 2017

Sivumäärä: 53

Liitteiden lukumäärä: 2

Opinnäytetyön tavoitteena oli tutkia isovanhemmukseen uusperheessä liittyviä kokemuksia. Tutkimuskysymyksinä olivat: Millaisia kokemuksia isovanhemmukseen uusperheessä liittyy? Millä tavoin isovanhemmat osallistuvat uusperheen elämään? Millaisia odotuksia ja toiveita isovanhemmukseen uusperheessä liittyy? Miten isovanhemmus uusperheessä eroaa isovanhemmudesta ydinperheessä? Tutkimuksen tarkoituksena oli lisätä tietoutta uusperheen isovanhemmudesta, tuoda aihetta enemmän näkyville sekä selvittää tekijöitä, jotka vaikuttavat isovanhemmussuhteisiin uusperheessä.

Teoriaosassa käsitellään perheiden moninaisuutta, uusperhettä perhemuotona, isovanhemmusta, sen merkitystä, erojen vaikutusta isovanhemmukseen sekä isovanhemmusta uusperheessä. Tutkimus toteutettiin kvalitatiivisena eli laadullisena tutkimuksena. Tiedonkeruumenetelmänä oli teemahaastattelu, johon osallistui kolme uusperheen isovanhempaa ja viisi uusperheen vanhempaa. Aineisto analysoitiin teemoittelemalla. Muodostetut teemat ovat: ajatukset ja odotukset, suhteet ja vuorovaikutus, käytännön apu ja tapaaminen, tunteet sekä toiveet ja odotukset.

Tutkimustuloksista ilmeni, että uusperheen isovanhemmus tuotti monenlaisia tunteita aina ilosta ja kiitollisuudesta hämmennykseen ja katkeruuteen. Lisäksi siihen liittyi epävarmuutta ja varovaisuutta. Odotukset ja toiveet olivat varsin maltilliset. Uusien isovanhempien ja lastenlasten välinen yhteydenpito tapahtui yleensä vanhempien välityksellä. Apua ja tukea haettiin uusilta isovanhemmilta, mutta ensisijalla olivat biologiset isovanhemmat. Uusperheen isovanhemmussuhteisiin olennaisesti vaikuttavia tekijöitä olivat vanhempien ja isovanhempien väliset suhteet, lapsen ikä ja välimatka.

Jatkotutkimuksena voitaisiin tutkia uusperheen isoisien tai isien kokemuksia isovanhemmudesta uusperheessä. Lisäksi voitaisiin tutkia lasten näkemyksiä isovanhemmussuhteista uusperheessä.

Avainsanat: perhe, uusperhe, isovanhemmus

SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Thesis abstract

Faculty: School of Health Care and Social Work

Degree programme: Degree Programme in Social Services

Author/s: Milja Rantakytö

Title of thesis: Grandparenting in stepfamilies

Supervisor(s): Helena Järvi

Year: 2017

Number of pages: 53

Number of appendices: 2

The objective of this thesis was to study experiences related to grandparenting in stepfamilies. The research questions were: What kind of experiences are related to grand-parenting in stepfamilies? How do grandparents participate in the life of the stepfamily? What kind of expectations and wishes are linked to grandparenting in a stepfamily? How does grandparenting in stepfamilies differ from grandparenting in nuclear families? The purpose of this thesis was to increase knowledge about grandparenting in stepfamily and to raise discussion on the topic. Another target was to clarify factors that affect the relationship of grandparents in stepfamilies.

The theoretical part of this thesis deals with family diversity, stepfamily as a family form, grandparenting, the significance of grandparents, and the effects of divorces on grandparenting, as well as grandparenting in stepfamily. The study was carried out as a qualitative research and the theme interview was used as the research method. The three grandparents and five parents from stepfamilies were interviewed to the study. The material was further analyzed according to the themes. The themes were: thoughts and expectations, relations and interaction, practical help and meetings, feelings, wishes and expectations.

The results of the research demonstrated that grandparenting in stepfamilies brought different kinds of feelings, from joy and gratitude to confusion and bitterness. Furthermore, feelings of uncertainty and cautiousness were connected to it. The expectations and wishes were quite moderate. The communication between the new grandparents and the grandchildren usually happened through parents. Help and support were sought also from the new grandparents, but still often primarily from the biological grandparents. The main factors fundamentally affecting the relations in grandparenting were the relations between the parents and the grandparents, the child's age and physical distance.

The fathers and grandfathers' or children's views on grandparenting in stepfamily could be a subject of further research.

Keywords: family, stepfamily, grandparenting

SISÄLTÖ

Opinnäytetyön tiivistelmä.....	2
Thesis abstract.....	3
SISÄLTÖ.....	4
1 JOHDANTO.....	6
2 TUTKIMUKSEN TAUSTAA.....	8
2.1 Käytetyt termit.....	8
2.2 Aiemmat tutkimukset.....	8
3 MONINAISET PERHEET.....	11
3.1 Perhe.....	11
3.2 Uusperhe.....	12
3.2.1 Tilastoja uusperheistä.....	13
3.3 Vanhemmuus uusperheessä.....	14
3.4 Lapset uusperheessä.....	16
3.5 Uusperheen suhteet.....	17
4 ISOVANHEMMUUS.....	19
4.1 Mitä isovanhemmuus on?.....	19
4.2 Mihin isovanhempia tarvitaan?.....	20
4.3 Erojen vaikutus isovanhemmuuteen.....	21
4.4 Isovanhempana uusperheessä.....	22
5 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS.....	25
5.1 Tutkimuskysymykset.....	25
5.2 Tutkimuksen toteutus ja aineiston keruu.....	25
5.3 Laadullinen tutkimusmenetelmä ja teemahaastattelu.....	26
5.4 Aineiston purkaminen ja analyysi.....	27
5.5 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys.....	29
6 TUTKIMUSTULOKSET.....	31
6.1 Ajatukset ja odotukset.....	31
6.2 Suhteet ja vuorovaikutus.....	33
6.3 Käytännön apu ja tapaaminen.....	37
6.4 Tunteet.....	38

6.5 Toiveet ja odotukset	39
7 JOHTOPÄÄTÖKSET	41
8 POHDINTA	46
LÄHTEET	49
LIITTEET	53

1 JOHDANTO

Jälkitekollisessa yksilökeskeisessä kulttuurissamme perhesuhteet eivät ole yhtä pysyviä kuin ennen. Ne ovat monimuotoistuneet yhteiskunnallisten ja kulttuuristen muutosten seurauksena ja arkipäivää monelle suomalaiselle lapselle. Uusperheisiin liittyy ajallemme tyyppillisiä ilmiöitä, kuten se että avioerot ovat yleistyneet ja että uusien liittojen kautta haetaan enemmän tyytyväisyyttä elämään. (Broberg 2010, 11.) Uusien ja vanhojen perhekoonpanojen yhteensovittaminen ei aina ole helppoa arjen perhe-elämässä kuin laajemmissa sosiaalisen kanssakäymisen verkostoissakaan. Uusperheiden sovittaminen sukulaisuusjärjestelmään, jonka keskeisenä yksikkönä on ydinperhe, voi olla monimutkaista. (Castren 2009, 107.) Koska isovanhemmat ovat usein sukulaisista läheisempiä, haluan selvittää millaisia kokemuksia isovanhemmilla ja vanhemmilla on näiden sukulaisuussuhteiden toteutumisesta uusperheessä, jossa ”vanha” ja ”uusi” isovanhemmuus kohtaavat.

Voisi kai kuvitella, että nykyaikana isovanhempien merkitys on vähentynyt, sillä vastuu lasten elättämisestä ja hyvinvoinnista on heidän vanhemmillaan. Asia on kuitenkin päinvastoin, sillä viime vuosikymmenillä isovanhempien rooli on jälleen korostunut. Nykylapsilla on yhä enemmän elossa olevia isovanhempia. Monilla isovanhemmilla on taloudellinen mahdollisuus avustaa lastensa perheitä. Eläkkeelle siirtymisen jälkeen heillä on lisäksi aikaa. Tämän takia nykypäivän isovanhemmat voivat tarjota lastensa perheille apua niin taloudellisesti, lastenhoidon kuin muun käytännön avun ja tuen merkeissä. Lisäksi isovanhemmat välittävät lastenlapsille tärkeitä perinteitä ja suvun historiaa. (Rotkirch, Söderling & Fågel 2010, 5-6.) Hyvä suhde isovanhempaan on yhteydessä lapsen sosiaaliseen ja emotionaaliseen kehitykseen. Myönteisen vaikutuksen on todettu heijastuvan myös koulumenestykseen. Hyöty on molemminpuolinen, sillä suhde lastenlapsiin vaikuttaa positiivisesti myös isovanhempien terveyteen ja lisää tyytyväisyyttä elämään. (Rotkirch 2014, 174.) Isovanhempien tuella voi olla myös ennaltaehkäiseviä vaikutuksia nuorten syrjäytymisen ehkäisemisessä (Rotkirch ym. 2010, 6-7).

On siis selvää, että isovanhempien merkitys on suuri perheiden elämässä. Jokainen lapsi tarvitsee ympärilleen aikuisia ihmisiä, joilta saa tukea ja hyväksyntää. Suomen uusperheiden liiton toiminnanjohtaja Pekka Larkela toteaa, että lapsen kannalta sillä ei ole oikeastaan merkitystä onko isovanhemmuus biologista vai ei. Lapselle tärkeintä on turvallinen suhde ja molemminpuolinen hyväksyntä. (Piha 2014.)

Opinnäytetyöni tarkoituksena on tutkia isovanhemmuutta nykypäivän uusperheessä sen vanhempien sekä isovanhempien näkökulmista. Tutkimuksessa selvitetään uusperheen vanhempien ja isovanhempien kokemuksia isovanhemmuuden toteutumisesta uusperheessä. Halusin saada tutkimuksen avulla tietoa isovanhemmuuden uusperheessä herättämistä tunteista, toiveista ja odotuksista sekä siitä millä tavoin isovanhemmat osallistuvat uusperheiden elämään. Entä toteutuuko isovanhemmuus uusperheessä samalla tavalla kuin ydinperheessä vai liittyykö siihen jonkinlaisia erityispiirteitä? Aihe on ajankohtainen ja yleinen, sillä suuri joukko ihmisiä elää uusperheessä tai on niiden isovanhempia. Tämän vuoksi aihetta pitäisikin tuoda yhä enemmän näkyville.

2 TUTKIMUKSEN TAUSTAA

2.1 Käytetyt termit

Sukuyhteyttä ja perhettä rakennetaan myös kielen keinoin (Sutinen & Raittinen 2008, 14). Tämän vuoksi on tärkeää selvittää termit, joilla uusperheen jäsenistä ja isovanhemmista puhutaan tässä tutkimuksessa. Tutuimmin uusperheen uusia aikuisia kutsutaan *äiti- tai isäpuoleksi* sekä uusia lapsia *lapsipuoliksi*. Näissä termeissä puolinaisuuden korostaminen on ongelmallista ja usein isä- ja äitipuolten vierastamaa (Sutinen & Raittinen 2008, 14). Kukapa meistä ei olisi lukenut satuja ikeistä äitipuolista. Haluan kuitenkin käyttää näitä ilmauksia tässä tutkimuksessa niiden tuttuuden ja selvyuden vuoksi. Tutkimuksessa puhun myös *uusperheen vanhemmista* sekä *uusista aikuisista*. Nämä ilmaukset kattavat sekä äiti- että isäpuolen termit sukupuolineutraalisti.

Uusperheen isovanhemmista puhun *uusperheen isovanhempina*. Uusperheen isovanhemmat voivat olla joko biologisia tai ei-biologisia isovanhempia. Isovanhemmuudesta, josta puuttuu biologinen yhteys voidaan puhua sosiaalisena isovanhemmuutena. Aivan kuten äiti- ja isäpuolten kohdalla sosiaalisesta vanhemmuudesta. Käytän tutkimuksessa ei-biologisesta isovanhemmasta termiä *uusi isovanhempi*. Pidän sitä parempana ilmaisuna kuin isovanhempipuoli.

Uusperheen lapsista käytän termeinä *biologinen lapsi* ja *lapsipuoli*. *Yhteinen lapsi* on taas uusperheen kummankin vanhemman biologinen lapsi. *Uusi lapsenlapsi* tarkoittaa tässä tutkimuksessa niitä lapsenlapsia, joilla ei ole biologista kytkentää isovanhempaan. Isovanhempi ja lapsenlapsi ovat tässä tapauksessa luoneet suhteen vasta uusperheen myötä.

2.2 Aiemmat tutkimukset

Uusperheen verkostot ovat tutkimuskohteena kiehtova aihe, mutta toisaalta hyvin hankala monimutkaisuutensa ja monimuotoisuutensa vuoksi (Broberg 2010, 30). Uusperhetutkimuksen ominaispiirre on aiemmin ollut ongelmakeskeinen

lähestymistapa. Ominaista on ollut myös se, että tutkimuksissa uusperhe on asetettu vertailuasemaan ydinperheen kanssa. Näin ollen uusperhe on näyttäytynyt monin tavoin ydinperhettä ongelmallisempänä. 1980- ja 1990-lukujen vaihe on ollut kuitenkin taitekohta, jossa lähestymistapa on muuttunut uusperhettä ymmärtävämpään suuntaan. Muutokset perhesuhteissa alettiin tuolloin nähdä enemmän hyväksytyinä elämäntyylinä valintoina kuin ongelmina. Tästä voidaan katsoa alkaneeksi uusperhetutkimuksen toinen vaihe, joka voidaan ajatella uusperheen ”kesyttämisen” ajaksi. Eniten tutkimusten tekijöitä on kiinnostanut uusperheessä elävien lasten, nuorten sekä aikuisten kokemukset ja käsitykset perheestä ja siihen liittyvistä suhteista. (Ritala-Koskinen 2009, 141-142.) Tutkimuksissa ei ole omien havaintojeni mukaan paljontaan käsitelty uusperheen isovanhemmuussuhteita, vaikka ne tiiviisti uusperheen verkostoon kuuluvatkin.

Yhdysvalloissa uusperhetutkimusta on tehty paljon. Tutkimustulosten soveltaminen suomalaiseen perhe-elämään vaatii kuitenkin erityistä harkintaa. Yksi syy tähän on se, että Suomessa suurin osa eronneista säilyttää yhteishuoltajuuden lapsiin, kun taas Yhdysvalloissa noin 75 prosenttia äideistä on lapsen yksinhuoltajia eron jälkeen. Uusperhe myös määritellään Yhdysvalloissa eritavalla. Uusperheen iän ajatellaan alkavan vasta avioitumisesta, joten avoparien uusperheitä ei juurikaan tutkimuksissa ole mukana. Suomessa avoliitot ovat kuitenkin yleisiä, joten meillä uusperhe ajatellaan muodostuneeksi silloin kun muutetaan yhteen. Lisäksi suurin osa yhdysvaltalaisista tutkimuksista on tehty 1990-luvulla. (Broberg 2010, 30-31.) Niistä syntyneet tutkimustulokset eivät siis välttämättä ole enää ajankohtaisia.

Suomessa uusperheen isovanhemmuutta ei ole juurikaan tutkittu. Uusperheitä koskevia kotimaisia tutkimuksia on kuitenkin olemassa. Esittelen lyhyesti aiheeseen liittyviä tutkimuksia, joita olen tämän opinnäytetyön tekemisessä hyödyntänyt. Kotimainen tutkimusta, jossa käsitellään uusperheitä tai uusperheiden vanhemmuutta 2000-luvulla, sisältää seuraavanlaisia tutkimuksia. Ritala-Koskinen (2001) tutkii väitöskirjassaan lasten uusperhesuhteita. Sutinen (2004) taas perehtyy tutkimuksessaan vanhemmuuteen ja aikuisuuteen uusperheessä. Broberg (2010) tutkii uusperheen voimavaroja ja lasten

hyvinvointia. Murtorinne-Lahtinen (2011) puolestaan käsittelee tutkimuksessaan äitipuolia. Aiheeseen olennaisesti liittyy myös Castrénin (2009) tekemä tutkimus, jossa hän käsittelee perhe- ja sukulaisuussuhteita eron jälkeen.

3 MONINAISET PERHEET

Aikaisemmin ydinperhettä pidettiin niin sanottuna normiperheenä. Ydinperheellä on yhteiskunnassa instituution asema, jonka mukaan lait on pitkälti kirjoitettu. (Murtorinne-Lahtinen 2013, 22.) Ydinperheen rinnalle on kuitenkin entistä enemmän tullut muunlaisia perheitä ja perheiden monimuotoisuus on lisääntynyt. Miehen ja naisen muodostamat ydinperheet, naisen tai miehen vetämät yksinhuoltajaperheet, samaa sukupuolta olevien kumppanien ja lasten perheet, lapsuudenperheet sekä eläkeläisperheet ovat erilaisia sekä rakenteiltaan että elämänvaiheiltaan. Perhe käsitteen yksikkömuoto ei näin ollen kerro perheiden moninaisuutta tai lähisuhteiden eri ulottuvuuksia. Myös eri yhteiskunnissa perheellä tarkoitetaan eri asioita. Muodoltaan samanlaiseltakin näyttävät perheet voivat erota toisistaan huomattavasti. (Forsberg 2003, 10-11.) Tässä luvussa avataan perheen käsitettä ja sen moninaisuutta. Perheestä syvennyttään tarkastelemaan nimenomaan uusperhettä sen jäsenten ja suhteiden kautta.

3.1 Perhe

Tilastokeskuksen (Perhe, [viitattu 12.7.2016]) määritelmän mukaan perheen muodostavat yhdessä avio- tai avoliitossa asuvat tai parisuhteensa rekisteröineet henkilöt ja heidän lapsensa, jompikumpi vanhemmista lapsineen sekä avio- ja avopuolisot tai parisuhteensa rekisteröineet henkilöt, joilla ei ole lapsia. Lapsiperheisiin luetaan ne perheet, joissa kotona asuu vähintään yksi alle 18-vuotias lapsi.

Yksi merkittävimmistä ihmisen elämään vaikuttavista suhteista ovat perhesuhteet. Muista läheisistä suhteista, kuten ystävyys-suhteista, ne eroavat perheeseen yhdistettävien velvoitteiden, lojaaliuden sekä vastuiden kautta. Perhesuhteita myös sääntelevät lait ja muut institutionaaliset rakenteet sekä niitä ympäröivät vahvat kulttuurilliset, yhteiskunnalliset, sosiaaliset ja yksilölliset merkitykset. Monia perhesuhteita eletään yhtäaikaaisesti, kuten äitinä, tyttärenä, puolisona ja ex-puolisona. Nykyajan perhesuhteet ovat monikerroksisia ja ylisukupolvisia. (Sevón & Notko 2008,13.)

Perhe institutiona koskettaa jokaista ihmistä jossain muodossa. Omat kokemuksemme perhe-elämästä vaikuttavat käsityksemme perheestä. Perhe on muuttuva muodostelma, jota eri elämänvaiheet muokkaavat. Kaikki perheet muodostetaan, ne muuttuvat, kehittyvät ja lopulta hajoavat. (Tolkki-Nikkonen 1990, 13-17.) Rotkirchin (2014, 12-13) mukaan perhesuhteet rakentuvat kiintymyksen ja sukulaisuuden eri yhdistelmistä. Hän ajattelee perheen tavaksi järjestää lajin lisääntyminen. Rotkirch lähestyy perhettä suhteina, ei niinkään kotitalouksina. Perheen suhteet eivät lopu kodin seiniin, sillä sukulaiset, kuten isovanhemmat, saattavat myös kuulua perheeseen. Murtorinne-Lahtinen (2013, 22) kertoo, että meillä kaikilla on tavallaan kaksi perhettä: oma arkiperhe ja ihanneperhe. Ihanneperheeksi ajatellaan monen mielestä ehjää ydinperhettä.

Perhettä ei voi ajatella enää yleisenä käsitteenä, joka olisi määriteltävissä joidenkin tiettyjen kriteerien pohjalta. Määrittely on vaikeutunut ennen kaikkea siksi, että ihmiset eroavat yhä useimmin ja rakentavat uusia parisuhteita. Uudet parisuhteet tuovat mukanaan usein monia erilaisia perheenjäsenehdokkaita. Etenkin lapset joutuvat pohtimaan, ketkä kaikki kuuluvat heidän perheeseensä. Varsinkin uusperheissä potentiaalisten perheenjäsenten piiriin tulee myös uusia isovanhempia. Näissä suhteissa kanssakäymisten määrä ja henkilökohtaiset mieltymykset ovat ratkaisevassa asemassa. (Jallinoja 2000, 193.)

3.2 Uusperhe

Tilastokeskus (Perheet, [viitattu 12.7.2016]) määrittelee uusperheen perheeksi, jossa on alle 18-vuotias vain toisen puolison lapsi. Perheen kaikki lapset eivät siis ole yhteisiä. THL:n (Uusperhe, [viitattu 12.11.2016]) mukaan uusperhe on sellainen perhe, jossa parisuhteessa elää kaksi aikuista ja ainakin toisella heistä on aiemmasta parisuhteesta lapsi tai lapsia, jotka ovat olleet mukana jo liittoa solmittaessa tai yhteen muutettaessa. Uusperhe voi muodostua kolmella eri tavalla; eroamisen, leskeyden tai sellaisen tilanteen jälkeen, jossa parisuhdetta lapsen toisen vanhemman kanssa ei ole koskaan ollutkaan. (Broberg 2010, 20.)

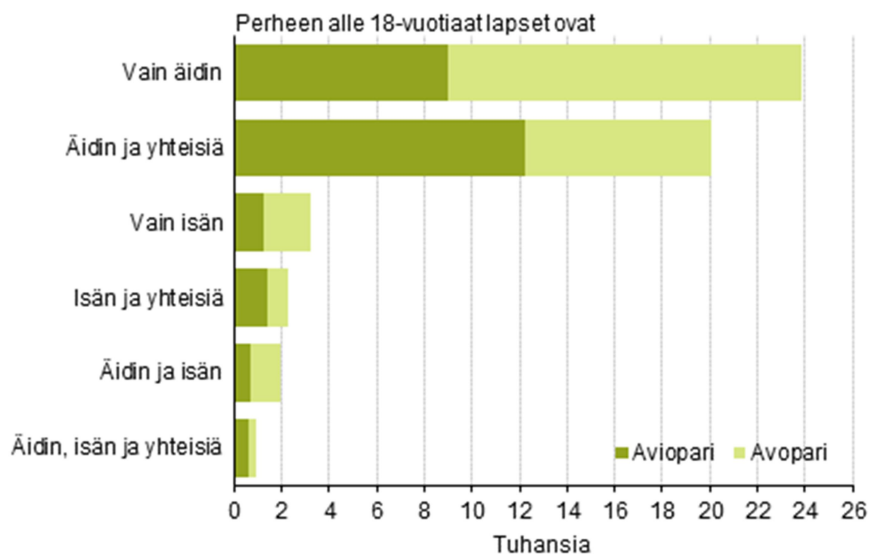
1980-luvulla suomalaisissa perhe- ja naistenlehdissä julkaistiin lukuisia uusperhettä uutena perhemuotona esitteleviä artikkeleita. Uusperhettä kutsuttiin

aluksi muun muassa ”nykyajan suurperheeksi”, ”palapeliperheeksi”, ”sekaperheeksi” tai ”haitariperheeksi”. Tuolloin uusperheen outoutta haluttiin normalisoida kertomalla, että uusperhe ei olekaan uusi perhemuoto. (Ritala-Koskinen 2009, 130-131.). Aikaisemmin syy uusperheen perustamiseen oli aviopuolison kuolema, minkä seurauksena avioiduttiin uudestaan. Nykyisin avotai avioerot ovat suurin syy perheiden hajoamiseen ja uusperheiden syntymiseen. On kuitenkin huomioitava, että nykyisinkin uusperhe voidaan perustaa toisen vanhemman kuoleman myötä.

3.2.1 Tilastoja uusperheistä

Uusperheiden määrä pysyi 1990-luvulla suhteellisen samana, mutta 2000-luvulla se on hieman kasvanut. Vuonna 1990 uusperheitä oli 6,9 prosenttia lapsiperheistä, kun 2015 niitä oli runsaat yhdeksän prosenttia kaikista lapsiperheistä. Vuonna 2015 uusperheitä oli Suomessa 52 251, joissa lapsia oli 109 224. (Tilastokeskus 25.11.2016.) Tilastoihin ei lasketa niitä perheitä, joissa lapset eivät ole kirjoilla tai he ovat yli 18-vuotiaita.

Tilastokeskus (Uusperheet perhekoostumuksen mukaan 2015) on tilastoinut uusperheet kuuden eri perhetyypin mukaan. Kriteerinä on käytetty sitä, kenen lapsia uusperheessä asuvat lapset ovat. Perhetyypit ovat; *vain äidin lapsia, äidin lapsia ja yhteisiä lapsia, vain isän lapsia, isän lapsia ja yhteisiä lapsia, äidin lapsia ja isän lapsia sekä äidin lapsia ja isän lapsia ja yhteisiä lapsia*. Suurin osa uusperheissä virallisesti asuvista lapsista on äidin edellisestä liitosta syntyneitä jälkeläisiä. Yhteinen lapsi on lähes puolessa suomalaisista uusperheistä. (kts. kuvio 1.) Uusperheet voivat siis olla mitä erilaisimpia yhdistelmiä minun, sinun ja meidän lapsista (Raittila & Sutinen 2008, 11-12).

Kuvio1. Uusperheet perhekoostumuksen mukaan 2015. Tilastokeskus.

Sutisen (2005, 4-5) mukaan tilastojen ulkopuolelle jää paljon perheitä, jotka kuitenkin tuntevat olevansa uusperheitä. Koska perhetilastot joudutaan tekemään lapsen vakinaisen asuinpaikan mukaan, sen ulkopuolelle jäävät näin ollen eronneet äidit ja isät, joiden luona lapset eivät ole virallisesti kirjoilla. Myös tilanteessa, jossa ei-yhteinen lapsi on jo täyttänyt 18 vuotta, perhettä ei enää lasketa uusperheeksi. Uusperheitä on siis todellisuudessa tilastolukuja enemmän. Sutinen ei halua tutkimuksessaan tämän vuoksi käyttää Tilastokeskuksen tarkkaa määritelmää uusperheistä. En halua itsekään noudattaa tätä määritelmää, sillä se rajaa tutkimuksesta pois suuren joukon ihmisiä, jotka kuitenkin tuntevat olevansa uusperheen vanhempia tai isovanhempia. Uusperhe tässä tutkimuksessa pitää sisällään myös ne perheet, joihin toisen puolison lapset kuuluvat tai ovat kuuluneet vaikka eivät olisi kirjoilla kyseisessä taloudessa.

3.3 Vanhemmuus uusperheessä

Vanhemmuudella on neljä eri ulottuvuutta; *biologinen, juridinen, sosiaalinen ja psykologinen* vanhemmuus (Mansikka 27.12.2013). Nämä ulottuvuudet eivät aina osu yksiin, vaan eri ihmiset voivat edustaa eri ulottuvuuksia (Ritala-Koskinen 2003, 127). Etenkin sosiaalisella ja psykologisella ulottuvuudella on merkitystä perheenjäsenten suhteiden muodostumiselle ja arjen organisoitumiselle. Näihin

liittyy kuitenkin hyvin usein kysymykset suhteen biologisesta perustasta ja juridisista oikeuksista tai velvollisuuksista. (Ritala-Koskinen 2001, 54.) Kulttuurissamme lapsen oikeina vanhempina pidetään yleensä hänen biologisia vanhempiaan. Vanhemman oikeudet ja velvollisuudet liitetään biologiseen vanhempaan hyvin kyseenalaistamatta. Biologisen siteen puuttumisen vuoksi uusperheessä vanhemmuuden muotoutumista pidetäänkin usein ongelmallisena. (Ritala-Koskinen 2003, 124.)

Isä- tai äitipuoli on aikuinen, jonka kumppanilla on vähintään yksi lapsi aikaisemmasta suhteesta (Coleman & Ganong 2004, 2). Uusperheessä äiti- tai isäpuolella on vähintään sosiaalinen vanhemmuuden suhde lapsenpuolen kanssa (Mansikka 27.12.2013). Sosiaalinen vanhemmuus on sellaista konkreettista toimintaa ja huolenpitoa, jota vanhemmat osoittavat lasten kanssa eläessään (Ritala-Koskinen 2001, 58). Niin sanotun oikean vanhemmuuden perustaksi ei usein kuitenkaan riitä pelkkä sosiaalinen vanhemmuus. Vaikka uusi aikuinen haluaisi ryhtyä lapsen vanhemmaksi ja toteuttaisi vanhemmuuden tehtävää, se ei takaa, että lapsi kokisi hänet vanhemmakseen. Sosiaalinen vanhemmuus on kietoutunut voimakkaasti psykologiseen vanhemmuuteen, jolloin ratkaisevaa on se, kenet lapsi tunnetasolla kokee vanhemmakseen ja keneen hän on kiintynyt. (Ritala-Koskinen 2003, 126.)

Vaikka samassa kodissa asuminen liittyy perheenjäseniä yhteen, se ei sido yhtä vahvasti kuin biologinen side. Juridisia oikeuksia uusperheen uudella aikuisella ei ole lapsia kohtaan. (Raittila & Sutinen 2008, 27.) Perheen arkipäivässä juridiset määrittelyt eivät ole välttämättä mitenkään voimakkaasti läsnä, etenkin jos vanhemmat ovat päässeet sopuun lapsen huolto- ja tapaamisoikeuksista (Ritala-Koskinen 2003, 125). Käytännön oikeudet eivät myöskään kuulu uudelle aikuiselle vaikka hän hoitaisi, kasvattaisi lasta tai osallistuisi sosiaalisena vanhempaan lapsen elämän taloudelliseen tukemiseen. (Raittila & Sutinen 2008, 27-28.)

Uusperheessä toisella tai molemmilla puolisoilla on kokemusta vanhemmuudesta ja perhe-elämästä. Kokemukset vaikuttavat oleellisesti uusperheen elämään ja ihmissuhdeverkostoon. Lapseton puoliso voi joutua keskelle perhe-elämää ilman aikaisempaa kokemusta lapsiperheen arjesta sekä vanhemmuudesta. (Broberg 2010, 11.) Uuden aikuisen rooli uusperheessä on erityinen, sillä hänen asemansa

perheessä on riippuvainen parisuhteesta. Roolin tekee haastavaksi se, että hän on sekä perheeseen kuuluva, mutta toisaalta ulkopuolinen. (Broberg 2010, 58.)

Äiti- tai isäpuolten tulisi tukea puolisonsa vanhemmuutta. Myös biologisen vanhemman olisi otettava huomioon puolisonsa tunteet sekä halun tai haluttomuuden osallistua uusperheen pyörittämiseen, sillä uusperheessä uusien aikuisten halut ja tarpeet jäävät helposti taka-alalle. (Mansikka 27.12.2017.) Uusperheen uusi aikuinen saattaa olla epävarma siitä, mitä häneltä odotetaan. Epävarmuutta lisää myös odotusten ristiriitaisuus. Epäselvä roolijako voi aiheuttaa hämmennystä kaikissa osapuolissa. (Raittila & Sutinen 2008, 27.) Mitä aktiivisempi muualla asuva biologinen vanhempi on, sitä vaikeampi uuden aikuisen on löytää paikkaansa perheessä. Isä- tai äitipuolen rooli on epäselvempi suhteessa etälapsiin kuin lähilapsiin. Myös sillä on merkitystä, onko kyseessä isäpuoliperhe, äitipuoliperhe vai onko kummallakin aikuisella lapsia edellisistä liitoista. (Raittila & Sutinen 2008, 27-28.)

3.4 Lapset uusperheessä

Uusperheen lapsia on vaikea niputtaa yhteen käsitteeseen. Uusperheeseen saattaa kuulua lapsipuolten lisäksi myös puolisoiden yhteisiä lapsia. Eniten sovittelua vaativat kuitenkin erilaiset puolisuhteet. Järjestelyä vaatii lisäksi se, että osa lapsista saattaa elää välillä toisessa kodissa sillä uusperheen lapset kuuluvat yleensä samanaikaisesti kahteen perheyhteisöön. (Raittila & Sutinen 2008, 16; Broberg 2010, 11.)

Ritala-Koskinen (2001, 152) jakaa uusperheen sisarussuhteet kolmenlaisiin sisaruksiin. *Biologisilla sisaruksilla* on yhteinen biologinen äiti sekä isä. *Puolisisaruksilla* taas on joko sama biologinen äiti tai isä. *Uussisaruksilla* ei ole yhteistä biologista vanhempaa, vaan sisarukset ovat biologisen vanhemman uuden kumppanin biologisia lapsia aikaisemmasta liitosta. Uusperheen sisarukset voivat asua joko yhdessä samassa kodissa, eri kodeissa tai aikuisena itsenäisesti omissa kodeissaan.

Yhteinen lapsi voi olla uusperhettä yhdistävä tekijä, jonka myötä uusperheen ajatellaan täyttävän perheen kriteerit. Kaikilla uusperheen jäsenillä on yhteiseen lapseen biologinen suhde, mikä voi yhdistää heitä toisiinsa. Toisaalta yhteinen lapsi voi myös käänteisesti etäännyttää perhettä. Uusperheen sisälle muodostuu yhteisen lapsen myötä ydinperhe, jolloin muut lapset voivat kokea itsensä syrjäytetyiksi. (Broberg 2010, 73.)

3.5 Uusperheen suhteet

Uusperhe on uuden perheen lisäksi myös mahdollisuus sekä aikuisille että lapsille käsitellä uudelleen suhteita. Yksi neljäosa eronneista solmii uuden avioliiton. Uusiperhe on haasteellinen perhe. Kun kaksi erilaista perhettä yhdistyy, kaikkien elämään tulee uusia vuorovaikutuskuvioita. (Malinen & Larkela 2011, 63, 51.) Perhesuhteista muodostuu uusi kokonaisuus uusperheen myötä. Menneisyyden suhteilla on tässä kokonaisuudessa ja sen toimivuudessa kuitenkin keskeinen rooli. (Broberg 2010, 11.) Erilaisten vuorovaikutuskuvioiden vuoksi toisiaan voi olla vaikea ymmärtää, mikä saattaa aiheuttaa ristiriitoja. Uusperhettä perustaessa opetellaankin uusia vuorovaikutussuhteita, kommunikaatioita ja yhteisiä sääntöjä. (Malinen & Larkela 2011, 51.) Uusperheen yksi tärkein tehtävä on yhdistää vähintään kaksi ehjää kulttuuria erilaisine mieltymyksineen aina ruokatottumuksista, rajoihin ja kasvatuseriaatteisiin (Papernow 2009, 61).

Uusperheen aikuisten pitää voittaa lasten luottamus puolelleen, jotta he saisivat lasten arvostuksen. Lasten kannalta onnistunut uusperhe on sellanen, jossa on tilaa tärkeisiin ihmissuhteisiin ja mahdollisuus solmia uusia hyviä suhteita. Lapsen ja uuden aikuisen välinen suhde on hyvä silloin, kun lapsi ottaa uuden aikuisen neuvot ja tuen positiivisesti vastaan. Huonossa suhteessa taas neuvominen on komentelua ja taloudellinen tuki lahjontaa. Lapsen hylätyksi tulemisen pelko estää usein läheisen suhteen syntymisen. Vanhempien erotessa lapsi on joutunut toisesta vanhemmastaan erilleen ja tämän vuoksi saattaa pelätä, että uusikin liitto päättyy eroon. Lapsi ei sen takia halua aina kiintyä uuteen ihmiseen pettymyksen pelossa. Samoja pelkoja saattaa olla myös uusperheen uusilla aikuisilla. (Raittila & Sutinen 2008, 117-118.)

Uusperheellä ei ole ydinperheelle kuuluvaa yksityisyyttä. Entiset puoliset osallistuvat uusperheen elämään siellä vierailevien tai asuvien lasten kautta. Uusperheessä ajankäyttöä ei voi suunnitella ottamatta huomioon muualla asuvien vanhempien tarpeita ja toiveita. Puolet päätösvallasta lasten asioissa on usein uusperheen ulkopuolella. (Raittila & Sutinen 2008, 157.)

4 ISOVANHEMMUUS

Tässä luvussa kerrotaan isovanhemmuudesta, sen merkityksestä ja siihen liittyvistä tehtävistä. Lisäksi käsitellään uusperhettä usein edeltäneen eron vaikutusta isovanhemmuuteen. Lopuksi syvennytään käsittelemään uusperheen isovanhemmuutta ja siihen liittyviä erityispiirteitä.

4.1 Mitä isovanhemmuus on?

Rotkirchin ja Fågelin (2010, 33) mukaan isovanhempi on ”iso-vanhempi” tietenkin siksi, että oma lapsi on saanut lapsen. Heidän mukaansa isovanhemmuuteen kuuluu vanhemmuutta muistuttava tunneside lapsenlapsen. Siihen kuuluu myös huolenpitoa ja kiintymystä, mutta eri tavoin kuin vanhempien ja lasten suhteessa. Lisäksi he kuvaavat isovanhemman rakkautta usein helpommaksi ja suloisemmaksi kuin omien lasten kanssa. Kinnunen (2014, 8) taas määrittelee isovanhemmuuden olevan ensisijaisesti vuorovaikutusta lastenlasten kanssa. Laru, Oulasmaa ja Salonheimo (2010, 109) puolestaan kertovat isovanhemmuuden olevat välittämistä, opastamista ja elämän jakamista lasten kanssa. He puhuvat ylipäätään lapsista, ei vai lapsenlapsista, mikä viittaa mahdollisesti siihen, että isovanhemmuuden voi ajatella biologisia suhteita laajemmaksi ilmiöksi. He myös mainitsevat isovanhemman yhdeksi tärkeimmäksi tehtäväksi elämästä kertomisen lapsille.

Isovanhemmuuden idea voidaan laajentaa Marinin (2002, 113) mukaan koskemaan myös yhteiskunnallista isovanhemmuutta. Tällöin isovanhempi-iässä olevat henkilöt voivat ottaa vastuuta nuoremmista sukupolvista ilman biologista kytköstä. Yhteiskunnallista isovanhemmuutta on tämän hetken Suomessa nähtävissä muun muassa vapaaehtoistoiminnassa. Isovanhemmuuden ei siis tarvitse rajoittua vai biologisiin lapsenlapsiin. Isovanhempi voi olla esimerkiksi oman lapsen kumppanin lapselle tai naapurin lapsille. (Laru ym. 2010, 111.) Vapaaehtoistyötä isovanhempiana voi tehdä esimerkiksi kouluissa, päiväkodeissa tai harrastuksissa. Varaisovanhempi voi hoitaa isovanhemman tehtävää välittäen

perinteitä, ohjaten lapsia, leikkien, satuja lukien tai läksyissä auttaen. (Ijäs 2006, 55-56.)

4.2 Mihin isovanhempia tarvitaan?

Tutkimuksista käy ilmi, että isovanhempien antama lastenhoitoapu lastensa perheille on suhteellisen suuri (Kinnunen 2014, 42). Söderling & Fågel (2010, 6) määrittävät sen jopa kansantaloudellisesti merkittäväksi. Heidän mukaansa etenkin isoäidit tarjoavat hoivaa lapsenlapsille. Eniten isovanhempien apua kaivataan pikkulapsiperheissä. Työn ja perheen yhteensovittamiseen vaaditaan usein isovanhempien tukea. Kiireisessä arjessa vanhempien yöunet saattavat jäädä lyhyiksi ja kahdenkeskeistä aikaa ei juuri ole. Isovanhemmat voivat tarjota vanhemmille hengähdystauon lastenhoidosta ja näin auttaa vanhempia jaksamaan arjessa. (Ijäs 2004, 58-61.)

Nykyisin suurten ikäluokkien vaurastuessa, on heidän roolikseen noussut entistä enemmän taloudellisen tuen antaminen lapsiperheille. Lapsia autetaan rahallisesti entistä myöhemmälle iälle ja asenne taloudellisen avun vastaanottamiseen on muuttunut. Vielä 1980-luvulla vanhempien taloudellisen avun vastaanottamista pidettiin suorastaan häpeällisenä, mutta sittemmin siitä on tullut melkein itsestäänselvyys. Isovanhempien odotetaan usein osallistuvan esimerkiksi lastensaantiin liittyviin kuluihin. Toisin kuin ennen, monet nuoret perheet luottavat siihen, että taustajoukot tukevat tiukan paikan tullen. (Wilska 2010, 26.) Toisaalta Sukupolvien ketju -tutkimuksesta (Haavio-Mannila ym. 2009, 90) taas käy ilmi, että taloudellisen avun antamista pidetään harvemmin velvollisuutena. Tutkimukseen vastanneista yli 60 prosenttia nuorista sukupolvista ja yli 40 prosenttia suurten ikäluokkien edustajista ei ajatellut taloudellisen avun antamista isovanhempien velvollisuutena. Mielipiteet ja käytännön toimet eivät kuitenkaan aina vastaa toisiaan, sillä tutkimuksen mukaan isovanhemmat Suomessa kuitenkin antavat suhteellisen paljon taloudellista apua lapsilleen ja heidän perheilleen. Wilska (2010, 29) toteaa, että taloudellinen avustaminen voi olla parhaimmillaan jopa ylpeyden aihe isovanhemmille.

Rotkirchin (2014, 174-176) mukaan, hyvä suhde isovanhempaan on todistetusti hyödyksi lapsen sosiaaliselle ja emotionaaliselle kehitykselle. Kyse on kuitenkin suhteen läheisestä laadusta, sillä pelkkä läsnäolo ei riitä saamaan aikaan hyviä vaikutuksia. Isovanhemman positiiviset vaikutukset voivat heijastua esimerkiksi koulumenestykseen.

Suurin merkitys isovanhemmilla on kuitenkin vaikeina aikoina, esimerkiksi perhekriisien yhteydessä. Läheinen suhde isovanhempiin voi auttaa lasta sopeutumaan uuteen elämäntilanteeseen tarjoten jatkuvuutta ja hyväksyntää. Yllättävissä elämäntilanteissa isovanhemmilta saa usein ensimmäisenä tukea ja turvaa, sillä he voivat tarjota apua nopeasti ja joustavasti. Isovanhempien tarjoaman avun turvin, perheen vanhemmat saavat tilaa koota itseään ja tehdä uusia elämänsuunnitelmia. Larkela (Piha 2014) toteaa perheen kriisien keskellä isovanhemman voivan olla se, jolla on aikaa ja syli lapselle. Isovanhemmat edustavat hänen mukaansa myös pysyvyyttä eron keskellä tai uuden liiton syntyvaiheessa.

4.3 Erojen vaikutus isovanhemmuuteen

Vakiintuneita sääntöjä eron jälkeisten sukulaisuussuhteiden hoitamiseksi ei ole. Nykyään ajatellaan kuitenkin, että vanhempien ero tulisi hoitaa niin, että siitä koituu mahdollisimman vähän haittaa lapsille ja että lapsille merkitykselliset ja tärkeät ihmissuhteet saisivat säilyä. (Castren 2009, 92.) Aina tämä ei kuitenkaan toteudu, sillä eron liittyä paljon ristiriitoja, joihin myös isovanhemmat joutuvat joskus tahtomattaankin mukaan.

Mitä tulehtuneemmat eronneiden välit ovat, sitä vaikeampi tilanne on isovanhemmille. Yhteydenpito voi olla haastavaa riitojen keskellä ja erossa pahemmin kärsinyt osapuoli saattaa käyttää valtapelissään myös isovanhempia. Tämä voi tarkoittaa läheisten välien pitämistä entiseen anoppilaan oman heikentyneen asemansa vahvistamiseksi sekä uuden vävyn tai miniän mahdollisuuksien horjuttamiseksi. Pahimmillaan entinen kumppani voi yrittää etäännyttää lapsia isovanhemmistaan estämällä heidän yhteydenpidon. Tällöin

lapsi voi joutua suremaan oman kodin menettämisen lisäksi myös toisen mummolan menetystä. (Raittila & Sutinen 2008, 119.)

Lapsen vanhempien erotessa, isovanhemmillä ei yleensä ole mitään laillisia oikeuksia lapsenlapsiin. Näin ollen isovanhemmat voivat erotilanteessa menettää kaikki mahdollisuutensa tavata heitä. Monissa maissa isovanhempien oikeuksista tavata lapsenlapsiaan on säädetty laissa. (Rotkirch 2014, 182.) Laissa lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta (L 8.4.1983/361) 1 luvun 1 §:ssä säädetään, että lapsen huollossa tulee turvata lapsen tasapainoinen kehitys ja hyvinvointi lapsen yksilöllisten tarpeiden ja toivomusten mukaisesti. Lapsen huollon tulee myös turvata myönteiset ihmissuhteet erityisesti lapsen ja hänen vanhempiensa välillä. Hyvät ja läheiset suhteet isovanhempiin tukevat yleensä lapsen kehitystä ja hyvinvointia. Vastahakoista huoltajaa on kuitenkin vaikea pakottaa olemaan yhteydessä lapsen sukulaisiin (Rotkirch 2014, 182). Lapsenhuoltolain uudistuksen yhteydessä ollaan viime aikoina harkittu isovanhemmille nykyistä vahvempaa oikeutta lastenlastensa tapaamiseen. Tapaamisoikeus isovanhempien ja lastenlasten välille vaatisi myös pakkokeinoja sen varalle, ettei päätöstä noudateta. Useat tapaamisoikeudet saattaisivat kuitenkin tuoda lapsen elämään entistä enemmän aikatauluja ja sitä kautta haasteita. (Vihavainen 18.4.2016.)

Aina uusperhettä ei edellä ydinperheen ero. Joskus syynä voi olla esimerkiksi toisen vanhemman kuolema. Tällaisissa tilanteissa lähtökohdat uusperheen isovanhemmuudelle ovat erilaiset. Toinen vanhempi ei ole mukana lapsen elämässä, mutta hänen vanhempansa voivat kuitenkin olla tiiviistikin yhteydessä lapsenlapsiinsa.

4.4 Isovanhempana uusperheessä

Ijäksen (2006, 96-97) mukaan, uusperheet ovat yleistyneet avioerojen myötä. Samalla isovanhempien määrä kasvaa. Näin ollen uusperheessä isovanhempia saattaa olla paljon. Myös isovanhempien erot muuttavat tilanteita. Erot ja uusien suhteiden syntymiset tuovat mukanaan haasteita. Laru ym. (2010, 110) toteavat tilanteiden olevan usein vaikeita, sillä uusperheissä on huomioitava useamman perheen tavat ja toiveet. Rotkirch (2014, 178) kertoo, että sukulaisuudella on

merkitystä siihen, millaiseksi pikkulapsen ja isovanhemman suhde muodostuu. Usein uusiin lapsenlapsiin panostetaan vähemmän kuin oman lapsen biologisiin lapsiin. Uuden lapsenlapsen iällä on merkitys suhteen muodostumiseen. Mitä nuorempana uusi lapsi on liittynyt sukuun, sitä läheisemmäksi suhde kehittyy, sillä kiintyminen pienemmän lapsen kanssa on yleensä helpompaa.

Kinnunen (2014, 93) arvelee isovanhemman voivan olla vaikea sopeutua lapsensa perheen hajoamiseen ja uusiin perheisiin. Isovanhemmalla saattaa olla huoli omasta lapsestaan sekä lapsenlapsistaan. Oman roolin hahmottaminen uusperheessä voi olla vaikeaa. Uusien liittojen kestävyys on joskus vaikea luottaa, minkä vuoksi uusista suhteista ei haluta liian läheisiä, jottei eron sattuessa tulisi uusia pettymyksiä. Isovanhempi saattaa miettiä, millainen rooli heidän tulisi ottaa suhteessa uusperheeseen ja uusiin lapsenlapsiin. Isovanhemmilla voi herätä huoli myös siitä, kohdellaanko heidän biologisia lapsenlapsiaan uusperheessä tasapuolisesti (Broberg 2010, 76). Isovanhempien positiivisella suhtautumisella uusperheeseen voi olla tukea antava vaikutus perheelle. Lasten sopeutuminen uusperheeseen voi myös hankaloitua, jos isovanhempien suhtautuminen on kielteistä esimerkiksi vanhemman uutta puolisoa kohtaan. (Ganong & Coleman 2004, 176.)

Larun ym. (2010, 110) mukaan isovanhempien voi olla vaikea asettaa sääntöjä uusille lapsenlapsille. Myös tilanteissa joissa uudella lapsella on useita isovanhempia, voi olla vaikea tietää, miten kutakin heistä kutsutaan. Päänvaivaa voivat aiheuttaa myös lahjojen ostot ja juhlien viettämiset. Isovanhemmilla saattaa olla myös paineita siitä, että he kohtelevat kaikkia uusperheen lapsia samanarvoisesti. Uusperheen vanhemmat ovatkin tärkeässä asemassa isovanhempien suhteessa lapsiin. Vanhempien tulisi tuoda lapsille ilmi, että kaikki perheen aikuiset ovat samassa auktoriteettiasemassa. Näin vältetään monia ongelmatilanteita, joita voi syntyä lasten ja isovanhempien välille.

Uusperheitä on erilaisia ja niissä toteutuva isovanhemmuus vaihtelee näin ollen suuresti. Myös isovanhemmat ovat erilaisia. Toisten voimat riittävät vain omien lastenlasten hoitamiseen. Jollakin toisella ei ole omia lapsenlapsia, joten uudet tulokkaat otetaan ilolla vastaan. Jotkut isovanhemmat taas ovat iloisia perheen laajenemisesta ja uusien ihmisten mukaan ottaminen on helppo. Mikäli

uusperheen lapsella on jo elämässään aktiivisia isovanhempia, uudet isovanhemmat voivat pysytellä sivummalla. Jos taas lapsella ei ole läheisiä isovanhempia biologisten suhteiden kautta, voi uudelle isovanhemmalle olla suurta tarvetta. Uusperheen mukanaan tuomat uudet isovanhemmat tuovat parhaimmillaan lapsille lisää pysyviä ja rakastavia ihmissuhteita. Jokaisen on löydettävä oma tapansa olla isovanhempi uusperheessä. Hyvä kommunikointi vanhempien ja isovanhempien välillä on kuitenkin tärkeintä, jotta voidaan luoda yhteiset pelisäännöt ja jokaisen toiveet sekä tarpeet otetaan huomioon. (Kinnunen 2014, 94-97.)

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

5.1 Tutkimuskysymykset

Tutkimustehtävät eli tutkimuskysymykset, joihin pyrin tässä opinnäytetyössä löytämään vastauksia, ovat seuraavanlaisia:

1. Millaisia kokemuksia uusperheen isovanhemmuuteen liittyy?
2. Millä tavoin isovanhemmat osallistuvat uusperheen elämään?
3. Mitä odotuksia ja toiveita isovanhemmuutteen uusperheessä liittyy?
4. Miten isovanhemmuus uusperheessä eroaa isovanhemmuudesta ydinperheessä?

5.2 Tutkimuksen toteutus ja aineiston keruu

Toteutin tutkimuksen talven 2016 ja kevään 2017 välisenä aikana haastattelemalla yhteensä kahdeksaa uusperheen vanhempaa tai isovanhempaa. Haastateltavat löysin omia ja tuttavieni verkostoja käyttäen sekä sosiaalisen median kautta. Selvitin mahdollisten haastateltavien halukkuutta osallistua tutkimukseen puhelimitse, sähköpostitse sekä kasvotusten kysymällä. Osan haastatelluista tunsin etukäteen ja osa heistä oli minulle ennestään tuntemattomia. Haastateltavien joukossa on viisi uusperheen vanhempaa ja kolme uusperheen isovanhempaa. Kaikilla haastatelluilla isovanhemmilla oli kokemusta myös uusperheen vanhempana olemisesta. Tutkimukseen osallistujat olivat iältään 25-71-vuotiaita. Heidän asuinpaikkansa sijoittui Pohjoismaihin.

Opinnäytetyösuunnitelman esittämisen jälkeen aloin koota teoriapohjaa uusperheestä ja isovanhemmuudesta. Kun teoriaa oli koottu riittävästi, tein haastattelurungot. Kokosin haastattelurungon teemahaastattelun mukaisesti. Sen sisältämät teemat olivat; taustatiedot, suhteet, vuorovaikutus ja tunteet, käytännön järjestelyt sekä toiveet ja odotukset. Näiden teemojen alle muodostin

alakysymyksiä, jotka täydensivät pääkysymyksiä. Lisäksi haastattelun edetessä alakysymyksistä nousi usein vielä lisää kysymyksiä esille. Teemoja käsiteltiin eri järjestyksessä, riippuen tilanteesta ja haastattelun kulusta. Päädyin tekemään erilliset haastattelurungot isovanhemmille ja vanhemmille selvyuden vuoksi. (Liite 1 & 2)

Tutkimuslupaa ei tarvittu, koska kaikki haastatteleman henkilöt olivat täysi-ikäisiä yksityishenkilöitä, eikä tutkimuksellani ollut yhteistyöorganisaatiota. Tarjosin haastateltaville mahdollisuutta tutustua haastattelurunkoon ennen haastattelua lähettämällä sen heidän niin halutessaan sähköpostitse. Kaikki haastateltavat käyttivät tämän mahdollisuuden. Ennen haastattelua ja sen aikana painotin haastattelun luotettavuutta ja haastateltavien anonymiteetin säilymistä. Haastattelut tapahtuivat pääasiassa haastateltavien kotona tai muussa rauhallisessa ympäristössä. Yksi haastattelu toteutettiin puhelimitse. Haastattelujen kesto vaihteli puolesta tunnista yhteen tuntiin. Kysyin haastateltavilta luvan haastattelun nauhoittamiseen ja nauhoitin haastattelut omalla puhelimellani. Lähes heti haastattelujen jälkeen litteroin haastattelut kirjalliseen muotoon tietokoneelleni. Litteroinnin jälkeen poistin ääninauhoitteet puhelimeltani.

5.3 Laadullinen tutkimusmenetelmä ja teemahaastattelu

Opinnäytetyö on toteutettu kvalitatiivisena eli laadullisena tutkimuksena. Koska tutkimuksen päämääränä on saada tietoa ihmisten kokemuksista, laadullinen tutkimus vastaa tähän tarkoitukseen parhaiten, sillä sen lähtökohtana on todellisen elämän kuvaaminen. Kvalitatiivinen tutkimus on luonteeltaan kokonaisvaltaista tiedon hankintaa, jossa aineistoa kootaan yleensä todellisissa ja luonnollisissa tilanteissa. Tiedon keruun välineinä suositaan ihmisiä. Laadullisessa tutkimuksessa käytetään sellaisia metodeja, jossa tutkittavien näkökulmat ja äänet pääsevät kuuluviin. Kohderyhmä valitaan tarkoituksenomaisesti, harkinnanvaraista otantaa käyttäen. Tutkimus on joustavaa ja suunnitelma muotoutuu tutkimuksen edetessä. Laadullisessa tutkimuksessa tapauksia käsitellään ainutlaatuisina ja aineistoa tulkitaan sen mukaisesti. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 164.)

Haastattelun tarkoituksena on saada selville mitä ihminen ajattelee tai miksi hän toimii niin kuin toimii (Tuomi & Sarajärvi 2002, 74). Kyseessä on siis tietynlainen keskustelu, jossa tutkija pyrkii vuorovaikutuksessa saamaan selville häntä kiinnostavia ja tutkimuksen aihepiiriin kuuluvia asioita (Eskola & Vastamäki 2010, 26). Haastattelun etuna on sen joustavuus; kysymykset voi toistaa, väärinkäsityksiä oikaista, selventää ilmausten sanamuotoja ja käydä keskustelua haastateltavan kanssa. Tärkeintä haastattelussa on saada mahdollisimman paljon tietoa halutusta asiasta. Teemahaastattelussa edetään tiettyjen, etukäteen suunniteltujen, teemojen ja niihin liittyvien tarkentavien kysymysten varassa pyrkien löytämään merkityksellisiä vastauksia tutkimuksen tarkoituksen ja ongelmanasettelun tai tutkimustehtävän mukaisesti. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 75-77.) Teemahaastattelussa kysymysten tarkalla muodolla ja järjestyksellä ei ole merkitystä. Haastattelija pyrkii käymään etukäteen määritellyt teema-alueet haastateltavan kanssa läpi, mutta niiden laajuus ja järjestys vaihtelevat kussakin haastattelussa. (Eskola & Vastamäki 2010, 28.)

5.4 Aineiston purkaminen ja analyysi

Litteroinnissa tallennettu laadullinen aineisto kirjoitetaan yleensä sanasanaisesti puhtaaksi. Se voidaan suorittaa joko koko kerätystä aineistosta tai valikoiden. (Hirsjärvi ym. 2009, 222.) Itse litteroinnissa koko aineiston sanatarkasti muistiin. Litteroitua tekstiä haastatteluista syntyi 41 sivua. Litterointi on työlästä, mutta se helpottaa aineiston analysointia. Litteroinnin tulisi toistaa haastateltavien suullista lausumaa ja merkityksiä, joita haastateltavat ovat asioille antaneet. Sen vuoksi haastateltavan puhetta ei saa litteroinnissa muokata tai muuttaa. (Vilkka 2005, 115-116.)

Aineiston purkamisen jälkeen, sitä olisi luettava useaan kertaan läpi, jotta aineistoa voidaan alkaa analysoimaan (Hirsjärvi & Hurme 2001, 143). Analyysi voidaan tehdä aineisto- tai teorialähtöisesti (Eskola 2007, 162). Aineistolähtöisessä analyysissä tutkimusaineistosta pyritään luomaan teoreettinen kokonaisuus. Aineistosta valitaan analyysiyksiköt tutkimuksen tarkoituksen ja tehtävänasettelun mukaisesti, eivätkä ne ole etukäteen sovittuja tai harkittuja.

Aikaisemmilla teorioilla, tiedoilla tai havainnoilla ei pitäisi olla tekemistä analyysin tai analyysin lopputuloksen kanssa. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 95.) Teorialähtöisessä analyysissä taas lähdetään teoriasta ja palataan siihen empirian käynnin jälkeen. Voidaan siis esimerkiksi lähteä liikkeelle yhdestä suuresta teoriasta tai kokoelmasta aiheeseen liittyvistä teorioista, käsitteistä tai tutkimustuloksista. Aineiston keräämisen jälkeen palataan takaisin teoriaan katsomaan saiko teoria ja siitä johdettu hypoteesi tukea tältä aineistolta. (Eskola 2007, 163.)

Käytin aineiston analyysimenetelmänä pääasiallisesti aineistolähtöistä sisällönanalyysiä. Aineistolähtöisessä analyysissä aineiston hankinta on vapaata eikä se ole sidoksissa teoriaosan jo tiedettyyn tietoon tutkittavasta ilmiöstä. Aineiston hankinta ja analyysi ovat siis keskenään yhteydessä toisiinsa. Aineistosta saattaa löytyä useita kiinnostavia aiheita, joita ei etukäteen osannut ajatella. Tutkijan on kuitenkin valittava aineistosta se materiaali, joka vastaa tutkimukselle asetettuun tutkimustehtävään- tai ongelmaan. Litteroinnin jälkeen aineistoa on mahdollista luokitella, teemoitella tai tyyppitellä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 92-98.) Teemoittelin aineiston teemahaastattelujen mukaisten aihealueiden perusteella. Alleviivasin eri teema-alueisiin kuuluvat vastaukset erivärisin kynin, jotta ne oli helppo erottaa aineistosta. Tämän jälkeen tein kustakin teemasta tietokoneelle oman tiedoston tulosten käsittelyn helpottamiseksi. Pilkoin teemat vielä pienemmiksi luokiksi niiden kysymysten mukaan, joita haastatteluissakin käytin. Tämän jälkeen etsin kuhunkin teemaan liittyvistä materiaaleista samankaltaisuuksia ja eroavuuksia. Näin sain määriteltyä tutkimustulokset ja löysin vastaukset tutkimuskysymyksiin.

Muodostamani teemat ovat:

- Ajatukset ja odotukset
- Suhteet ja vuorovaikutus
- Käytännön apu ja tapaaminen
- Tunteet
- Toiveet ja odotukset

5.5 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys

Tutkimuksissa tulosten luotettavuus ja pätevyys vaihtelevat vaikka virheitä yritetään välttää. Tämän vuoksi tutkimusten luotettavuutta pyritään arvioimaan. (Hirsjärvi ym. 2009, 231.) Laadullisen tutkimuksen luotettavuuden arviointiin ei ole yksiselitteisiä ohjeita, mutta tutkimusta pitäisi kuitenkin arvioida kokonaisuutena, jolloin painottuu sen sisäinen johdonmukaisuus. Luotettavuutta arvioidessa pitäisi pohtia tutkimuksen kohdetta ja tarkoitusta, aineistonkeruuta, tutkimuksen tiedonantajia, tutkijan ja tiedonantajan suhdetta, tutkimuksen kestoa, aineiston analyysia sekä tutkimuksen raportointia. Luotettavuutta arvioidessa on myös pohdittava tutkimuksen eettistä tasoa. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 140-141.) Hirsjärven ym. (2009, 232) mukaan laadullisen tutkimuksen validiutta eli pätevyyttä voidaan arvioida kuvausten ja siihen liitettyjen selitysten ja tulkintojen yhteensopivuudella. Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta parantaakin tutkijan tarkka selostus tutkimuksen toteuttamisesta ja sen kaikista vaiheista.

Tutkimusta tehdessä tutkijan on otettava huomioon useita eettisiä kysymyksiä. Tutkimuseettiset periaatteet tiedon hankintaan ja julkistamiseen liittyen on yleisesti hyväksytty ja niiden mukaan toimiminen on jokaisen tutkijan omalla vastuulla. Hyvien tieteellisten käytäntöjen noudattaminen takaa eettisesti hyvän tutkimuksen. (Hirsjärvi ym. 2009, 23.) Hyvällä tieteellisellä käytännöllä tarkoitetaan sitä, että tutkija noudattaa eettisesti kestäviä tutkimus- ja tiedonhankintamenetelmiä (Vilkkä 2005, 30).

Hirsjärven ym. (2009, 25) mukaan tutkimuksen lähtökohtana tulee olla ihmisarvon kunnioittaminen. Ihmisen itsemääräämisoikeutta tulee kunnioittaa siten, että ihmiselle annetaan mahdollisuus päättää haluaako hän osallistua tutkimukseen. Tutkijan tulee informoida tutkimukseen osallistuville henkilöille tutkimuksen kulusta ja saada heiltä suostumus tutkimukseen osallistumiseen. Jokainen tähän tutkimukseen osallistunut henkilö suostui siihen vapaasta tahdostaan. Heillä oli mahdollisuus myös kieltäytyä haastattelusta. Kaikki haastateltavaksi kysymäni henkilöt eivät suostuneet haastateltaviksi. Kerroin myös tutkimuksesta ja sen kulusta haastateltaville henkilöille etukäteen, joten he olivat tietoisia tutkimuksen tarkoituksesta ja omasta roolistaan siinä.

Olen pitänyt huolen siitä, että haastateltujen henkilöiden anonymiteetti säilyy läpi tutkimuksen. Tämä sisältää sen, että tekstissä ei ole mitään sellaista, josta muut henkilöt kuin haastateltava itse voisivat tunnistaa haastateltavan henkilöllisyyden. Myös haastatteluissa mahdollisesti mainitut muiden aiheeseen liittyvien henkilöiden nimet on jätetty pois litteroinnin jälkeen. Painotin haastateltaville omaa salassapitovelvollisuuttani sekä sitä, että hävitän haastattelutallenteet ja litteroinnit asianmukaisesti niiden analysoinnin jälkeen. Anonymiteetin turvaamiseen liittyy myös haastattelupaikat, jotka soveltuvat arkaluontoisistakin asioista keskustelemiseen. Otin tämän seikan huomioon haastattelupaikkoja valitessamme. Toteutin myös puhelinhaastattelun samojen periaatteiden mukaan. Suoritin puhelinhaastattelun sellaisessa paikassa, jossa ulkopuoliset eivät pystyneet kuulemaan puheluamme ja pyysin samaa myös haastateltavalta.

Tutkimustyön kaikissa vaiheissa tulisi välttää epärehellisyttä (Hirsjärvi ym. 2009, 25). Epärehellisyys jaetaan Vilkan (2005, 31) mukaan vilppiin ja piittaamattomuuteen. Vilpillä tarkoitetaan toimintaa, jossa toisten tuotoksia plagioidaan, vääristellään tai sepitetään. Vilppi on tieteen väärinkäyttöä, joka ei tapahdu vahingossa. Piittaamattomuus taas katsotaan johtuvan tutkijan puutteellisista taidoista tai tiedoista.

Rehellisessä tutkimustyössä on toteutettava ainakin seuraavat seikat: toisten tekstiä ei esitetä omana vaan lainaus on aina osoitettu asianmukaisin lähdemerkinnöin, tutkimustuloksia ei sepitetä tai yleistetä ilman perusteita, raportointi on tarkkaa eikä johda harhaan, käytetyt menetelmät on selostettu huolellisesti, tuloksia ei vääristellä alkuperäisiä havaintoja muokkaamalla, tutkija ei plagioi omia aiempia tuotoksiaan, toisten tutkijoiden osuus otetaan huomioon ja tutkimukseen myönnetyt määrärahat käytetään oikeisiin tarkoituksiin. (Hirsjärvi ym. 2009, 25-27.) Olen ottanut tutkimuksessa nämä seikat huomioon asianmukaisin tekstiviittein, lähdemerkinnöin sekä huolellisuutta käyttäen ja muita tutkimuseettisiä periaatteita kunnioittaen koko tutkimusprosessin ajan.

6 TUTKIMUSTULOKSET

Tässä luvussa käsittelen tutkimuksen tuloksia tutkimuskysymysten myötä nousseiden teemojen suunnassa. Käytän suoria lainauksia tutkimusaineistosta tekstin elävöittämiseksi ja aitojen kokemusten esille tuomiseksi. Olen nimennyt haastateltavat sattumanvaraisessa järjestyksessä koodein H1,H2 ja niin edelleen.

Haastatelluista henkilöistä uusperheen isovanhempia oli kolme ja vanhempia viisi. Yhteensä haastatteluita tehtiin siis kahdeksan kappaletta. Tutkimukseen osallistuneet olivat iältään 25-71-vuotiaita naisia. Heillä oli kaikilla useamman vuoden kokemus uusperheen vanhemmuudesta tai isovanhemmuudesta. Monilla haastatelluilla oli kokemusta useasta eri uusperhekokoonpanosta ja roolista niissä.

6.1 Ajatukset ja odotukset

Uusperheen perustamisvaiheessa ajatukset ja tunteet olivat kokemusten mukaan olleet positiiviset tai vähintäänkin neutraalit uusperheen isovanhemmuutta kohtaan. Uusperheen isovanhemmat kokivat olevansa innostuneita ja suhtautuvansa uusperheeseen hyväksyvästi. He kokivat olleensa uusia lapsenlapsia kohtaan vastaanottavaisia. Isovanhemmat odottivat yhteistä aikaa sekä tavallista yhdessä oloa ja olivat halukkaita osallistumaan uusperheen elämään. Jokaisella haastattelemani isovanhemmalla oli kokemusta myös uusperheen vanhempana olemisesta.

Mä olin kauheen innostunut, sen takia että mulla ei oo ikinä ollut itsellä isovanhempia - - Ja sitten kun ei omaa biologista lastenlastakaan ole. (H6)

Ei mulla ollut siihen suhteeseen mitään niinku sellasta ja juuri se kun mä oon itse äitipuoli, niin en mä sitä niinku ajatellut että se olis mitenkään huonompi vaihtoehto tavallaan. (H7)

Uusperheen vanhemmilla ei liittynyt uusperheen isovanhemmuuteen aluksi suuria tunteita tai ajatuksia eivätkä vanhemmat liittäneet alkuvaiheessa suuria odotuksia uusperheen isovanhemmuutta kohtaan. He kokivat, että uudet aikuiset ovat

tervetulleita lasten elämään ja toivoivat isovanhempien osallistuvan lastenlasten elämään. Ennakkoajatukset olivat kaikilla positiiviset ja kokemukset isovanhemmudesta ennen uusperhettä olivat myönteisiä.

Se oli vaan vähän niinku sellanen bonusjuttu, että saatiin siihen vähän lisää isovanhempia. (H1)

Ajattelin, että nykypäivän ihmiset on sellasia avarakatseisia ja osaa ottaa lapset sillai, oli ne sitten kenen lapsia hyvänsä. – Mulla oli hyvin sellaset positiiviset ajatukset tässä niinku ennen. (H2)

Lähes kaikki haastatellut uusperheen vanhemmat kokivat isovanhempien suhtautuneen hyvin uusperheen perustamiseen ja uusiin lapsenlapsiin. Suurimman osan mielestä isovanhemmat olivat suhtautuneet uusiin lapsenlapsiin lämpimästi ja vastaanottavasti. Monikaan ei kokenut erottelua biologisten tai ei-biologisten lastenlasten välillä alkuvaiheessa.

Oikeestaan mä oon ollut elämässäni aika onnellisessa asemassa, että tämän miehen vanhemmat on hyväksynyt ihan täysin mut siihen - - mutta ne otti mun lapset hyvin vastaan siihen ja muisti jouluna ja syntymäpäivinä jne. -- Mä luulen, että meillä kaikilla oli sitä joustavuutta ja hyväksymistä tarpeeksi. (H4)

No hyvä on ollut niinku ihan kaikilla, jokaisen mummon kohdalla, ettei oo ollut kyllä mitään vastustusta tai kritiikkiä missään kohtaa. (H1)

Kaikki kokemukset eivät olleet positiivisia vaan isovanhempien suhtautuminen koettiin jossain tapauksissa kylmäkiskoiseksi. Kaikki isovanhemmat eivät ottaneet uusia lapsenlapsia avosylein vastaan vaan kokemuksiin liittyi myös hyljeksintää uusia lastenlapsia kohtaan.

Se oli sellasta kylmäkiskoista niinku niitä mun lapsia kohtaan. - - Esimerkiksi kun oli joulupyhät niin heille ei ollut ollenkaan lahjoja että vaan sille yhdelle oli. Sellasta niinku mun mielestä vähä ajattelematonta oli tämä. (H2)

No vähän sellasta oli väkinäistä se aluksi, että omien lastenlasten kanssa olivat olleet enemmän tekemisissä niin vähän erilaistahan se oli mun lapsen kanssa sitten. Ja oli se lapsenki puolelta sellasta vierastamista aluks. (H8)

6.2 Suhteet ja vuorovaikutus

Uusperheen vanhemmat kuvailivat suhteita isovanhempiin muun muassa sanoilla vaivattomat, lämpimät, luottamukselliset, erikoiset, läheiset, hyvät ja mutkattomat. Vanhemmat eivät ajatelleet suhteiden tai vuorovaikutuksen muuttuneen kovinkaan paljon vuosien varrella. Kuitenkin muutama vanhempi kertoi suhteiden lähentyneen ja lämmeneen, kun on tutustuttu paremmin ajan saatossa. Eräs haastateltava kuvaili suhteiden muuttuneen asiallisemmiksi, mutta suhteesta puuttui hänen mielestään kuitenkin jotain.

Lämpimät suhteet ja luottamukselliset, että esimerkiksi ne halus että mä hoidan tiettyjä asioita heille. - - Siinä tuli sellanen luottamussuhde. (H4)

Lastenlasten ja isovanhempien suhteita ja vuorovaikutusta vanhemmat kuvailivat yleensä hyväksi. Vanhemmat ajattelivat lasten suhtautuvan uusiin isovanhempiin hyvin. Muutama haastateltava kuitenkin arveli, että lapset eivät ajattele uusia isovanhempia samanlaiseen asemaan kuin biologisia isovanhempiaan. Suurin osa vanhemmista koki, että isovanhemmat kohtelivat kaikkia lapsia tasavertaisesti. Kuitenkin pieniä eroja oli havaittavissa. Näitä eroavaisuuksia oli vaikea kuvailla, sillä ne eivät niinkään näkyneet toiminnassa tai käytöksessä.

No ne on niinku hyvät ja kauheen mielellään ne sinne menee, mutta ei ne varmaan samalla lailla mummina pidä kun sitten taas näitä omia, mutta ei ehkä miellä sillä lailla mummiksi. Mutta semmonen samanlainen turvallinen aikuinen. (H1)

Kaksi vanhempaa koki, että isovanhemmat kohtelivat lapsenlapsia epätasa-arvoisesti. Tämä ilmeni esimerkiksi lahjojen ostamisessa ja lastenlasten tapaamisessa. Se ei aina välttämättä heidän mukaansa liittynyt niinkään biologiaan vaan esimerkiksi välimatkoihin tai muihin ihmissuhteisiin. Eräs vanhempi tunsi, että biologisten lastenlastenkin kohtelussa oli eroja, joten hän ei yhdistänyt sitä uusperheeseen liittyväksi.

No sillä tavalla, että nämä isovanhemmat tapaa enemmän näitä toisia lastenlapsia ja sitten rahallisesti tukee enemmän yhden harrastuksia ja muuta. Mutta ei se mitään räikeetä oo, että sellasia pieniä juttuja näkee välillä. (H8)

Isovanhemmat kokivat suhteen uusperheeseen hyväksi. Kaikkien haastateltavien kohdalla uusperheet asuivat tai olivat asuneet kaukana, joten välimatka toi haasteita tapaamiseen ja kanssakäymiseen. Tämän vuoksi suhteet eivät muodostuneet niin läheisiksi kuin haastateltavat olisivat toivoneet. Isovanhempien mielestä he kohtelivat kaikkia perheen lapsia samalla tavalla eikä erottelua lasten välillä heidän mielestään tapahtunut. Kaksi haastateltavaa isovanhempaa kuitenkin totesi suhteiden olevan tiiviimpiä omien biologisten lastenlasten kanssa. Suhde lapsenlapsiin oli isovanhempien mukaan kytköksissä siihen millaiset välit heillä oli perheen vanhempien kanssa. Yksi isovanhempi oli havainnut myös sen, että uusperheen vanhempien parisuhteen tila vaikutti siihen miten paljon isovanhempaa otettiin mukaan uusperheen elämään.

Kyllä mun mielestä hyvät kyllä nimenomaan. Ihan sellaset luottavaiset heilläkin ja heidän äitikin sano, että eihän lapsilla voi olla liikaa aikuisia, jotka tukee tai on kiinnostunut, että hänkin suhtautui meidän suhteeseen sillai positiivisesti . Ei siinä ollut mitään mustasukkasuutta tai mitään tällästä. (H7)

Isovanhempien väliset suhteet ja vuorovaikutus. Vanhempien mukaan perheen isovanhemmilla oli hyvät välit toisiinsa, mutta perheen ulkopuolista vuorovaikutusta ei paljonkaan tapahtunut. Isovanhemmat tapasivat toisiaan siis vain uusperheen välityksellä. Kuitenkin välit koettiin asiallisiksi ja toimiviksi. Selvää vastuunjakoja ei isovanhempien välillä havaittu. Kuitenkin suurin osa vanhemmista kertoi saavansa enemmän lastenhoitoapua lasten biologisilta isovanhemmilta. Perheet olivat usein myös tiiviimmässä yhteydessä lasten biologisiin isovanhempiin. Tähän vaikutti useiden haastateltavien kohdalla myös se, että biologiset isovanhemmat asuivat lähempänä perhettä.

Isovanhemmat kuvailivat suhteita ja vuorovaikutusta uusperheen muiden isovanhempien kanssa melko etäisiksi ja lähinnä tuttavuussuhteiksi. He eivät juurikaan tavanneet muita isovanhempia. Tapaamiset liittyivät uusperheeseen. Selvää vastuunjakoja ei isovanhempien mukaan ollut, mutta he kuitenkin kokivat biologisten isovanhempien olevan tiiviimmässä vuorovaikutuksessa uusperheen kanssa. Uudet isovanhemmat eivät kokeneet mustasukkaisuutta biologisten isovanhempien taholta. Kuitenkin ne isovanhemmat, joilla ei ollut perheessä

biologista lastenlasta kertoivat varovansa viemästä biologisten isovanhempien paikkaa pysyttelemällä etäämmällä uusperheen elämästä. Isovanhemmat kokivat, etteivät halua tungetella uusperheen elämään.

En mä tavallaan halunnut ruveta sellaseksi. Kyllä heillä oli sitä porukkaa ihan tarpeeksi. - - Mä koin, että en mä rupee sillai niinku valtaamaan tietyllä tapaa, mutta missä voin niin autan. (H7)

Erityispiirteet uusperheen isovanhemmuudessa. Vanhempien kokemusten perusteella isovanhemmuus uusperheessä erosi perinteisestä käsityksestä isovanhemmuudesta muun muassa käytännön järjestelyissä ja ihmissuhdeverkoston laajuudessa. Ei-biologinen isovanhemmuus ajateltiin olevan enemmän vapaaehtoista kuin biologiaan perustuva isovanhemmuus.

Mun mielestä se on enemmän vapaaehtoista isovanhemmuutta sitten taas näitten bonuslastenlasten kohdalla, että niinku vanhemmat ei voi laittaa sellasia oletuksia mitä ehkä niinku muuten, että jos on biologinen isovanhempi niin siinä sitten on ja sitä ei tavallaan pakoon pääse. - - Mä sitä ainakin kovasti arvostan, että haluaa olla osa mun lasten elämää, että vaikka ei niinku tavallaan olis mikään biologinen pakko. (H1)

Uusien isovanhempien miellettiin olevan hieman arempia tulemaan kontaktiin ja hoitotoimenpiteisiin mukaan kuin lasten biologisten isovanhempien. Lasten biologiset isovanhemmat olivat monen vanhemman mielestä rohkeampia osallistumaan uusperheen elämään. Toisaalta biologisilta isovanhemmilta myös haettiin herkemmin apua ja tukea.

Kyllähän siinä voi olla just jotain pinnan alla kuitenkin vaikka päällepäin käyttäydettäisiin samallalailla kaikkien lastenlasten kanssa. Mutta kyllä musta tuntuu että ne on kuitenkin yrittänyt tosi paljon olla isovanhempia tälle munkin lapselle, ettei ainakaan siitä oo kiinni ollut. Mutta on siinä jotain arkuutta vähä kuitenkin havaittavissa. (H8)

Sellastakin mä oon miettinyt, että kun yleensä jos ajattelee, että vieras aikuinen suhtautuu toisen ihmisen lapsiin, niin onkohan se helpompi kun ne ei oo mikään uusioperhe, että heiltä edellytettäis mitään isovanhemman käytöstä. - - Niin, voikohan sitten se muuttua siinä odotusten myötä? Onhan siinä paljon tunteita tollasessa ja siinä voi olla sellasta tarkkailua ja sitten sellanen tasapuolisuuden vaade, niin saako se käyttäytymään nämä isovanhemmat jotenkin

epäluonnollisesti. Jotain varomista ja joku vastuusasia siinä voi olla myös erona biologiseen isovanhemmukseen. (H2)

Isovanhemmat olivat sitä mieltä, että uusperheen isovanhemmuus eroaa ydinperheen isovanhemmudesta muun muassa siinä, että se on epävarmempaa. Suhteen jatkumiselle eron sattuessa ei erään haastateltavan mielestä ollut takeita. Ne isovanhemmat, joilla oli myös biologisia lapsenlapsia kertoivat, että uusien lastenlasten kanssa he olivat hieman varovaisempia eivätkä kokeneet voivansa osallistua lastenlasten kasvatukseen tai muihin asioihin samalla tavalla kuin biologisten lastenlasten.

Uudet lapsenlapset jäivät kahden haastateltavan mielestä jollain tapaa etäisemmiksi. Syitä tähän on muun muassa se, että biologisen lapsenlapsen kanssa suhde rakentuu luonnollisesti lapsen syntymästä lähtien sekä biologisen lapsenlasta tavataan useammin. Isovanhemmat kuitenkin kokivat, että uusperheen uusi isovanhempi voi olla samalla tavalla isovanhempi kuin biologinenkin isovanhempi, mikäli puitteet ovat kunnossa. Helpommaksi tilanne ajateltiin myös silloin, jos perheestä puuttuu biologisia isovanhempia ja uudelle isovanhemmalle on ikään kuin tilaa.

Se on hirveen epävarmaa. Sitä pelkää koko ajan, että menet toisen reviirille. Että sitä ei voi olla täysillä. - - Pitää olla varovainen ettei mene tai antaa olla edellä niitten biologisten isovanhempien. - - mutta mä luulisin, että se suhde voi olla ihan kuitenkin yhtä läheinen ja mulla on sellanen tunne, että niitä isovanhempia ei ole koskaan liikaa. (H6)

Suhteisiin vaikuttavat tekijät. Uusperheen vanhemmat ja isovanhemmat nimesivät tekijöitä, jotka heidän mielestään vaikuttavat isovanhempien ja lastenlasten suhteisiin uusperheessä. Monet mainitsivat välimatkan isovanhempien ja uusperheen välillä merkittäväksi tekijäksi suhteiden muodostumiseen ja ylläpitämiseen.

Välimatka on sellanen asia. Niihin jotka on kaukana niin ei tietysti se yhteys oo ollut niin tiivistä kun niihin jotka on lähempänä, se on ilman muuta selvää. (H4)

Lapsen ikä koettiin myös olennaiseksi tekijäksi. Nuorempien lasten kanssa suhteet oli kokemusten mukaan helpompi luoda. Merkittäväksi koettiin isovanhempien

asenne ja kiinnostus lapsia sekä uusperhettä kohtaan. Vanhempien ja isovanhempien välit vaikuttivat haastateltavien mielestä paljon. Vanhempien mahdollistamat kohtaamiset lastenlasten ja isovanhempien välillä koettiin luovan puitteet suhteiden muodostumiseen. Vanhempien asenne isovanhempia kohtaan vaikuttaa kokemusten mukaan lasten asenteisiin ja vastaanottavuuteen.

No, kyllä mä ajattelisin että ne välit aikuisten kesken tässä kuviossa on aika tärkeitä olla kunnossa, että kun ne vaikuttaa kuitenkin paljon lapsiin. Lapset imee kaikkia asenteita kuitenkin vanhemmiltaan ja niin. Ja sitten ihan se, että kuinka paljon ylipäättään on tekemisissä ja näkee.. (H8)

Muita nimettyjä tekijöitä oli ihmisten luonne, persoona, temperamentti ja kemia, isovanhempien ja vanhempien aktiivisuus, yhdessä vietettyjen ajan määrä sekä ylipäättään ymmärtämisen halu ja asioiden hyväksyminen kaikilta osapuolilta.

Kyllä mä niinku kuitenkin aina kun mietitään aikuisen ja lapsen ihmissuhdetta, niin ajattelen, että päävastuu on sillä aikuisella ihmisellä. Aikuinen pystyy, jos haluaa niin rakentaa sitä suhdetta. Se vetovastuu ja vuorovaikutukseen asettuminen on aina aikuisen vastuulla. (H2)

6.3 Käytännön apu ja tapaaminen

Isovanhemmat osallistuivat uusperheen elämään haastattelujen mukaan enimmäkseen lasten kanssa vietettyjen ajan merkeissä. Suurin osa isovanhemmista ja vanhemmista kertoi lastenhoitoavun olevan yleisin osallistumisen muoto. Mikäli isovanhemat asuivat uusperheestä kaukana, osallistuminen oli yleensä vierailuja ja puhelinsoittoja. Yhteyttä isovanhemat pitivät yleensä uusperheen vanhempien kautta.

Taloudellisen avun antaminen tai saaminen oli melko vähäistä. Tarvetta tällaiselle ei oltu paljonkaan koettu. Kuitenkin moni uusperheen vanhempi uskoi, että taloudellisen avun saaminen isovanhemmilta oli mahdollista, mikäli tarvetta ilmeni.

Kasvatusavun saaminen ja antaminen oli myös vähäistä. Haastatteluista kävi kuitenkin ilmi, että sellaiset isovanhemat, joilla oli kasvatusalan koulutusta tai

kokemusta lasten kanssa työskentelystä antoivat kasvatusapua uusperheille. Kasvatusneuvoja annettiin tai keskusteluja kasvatusasioista käytiin kuitenkin yleensä uusperheen vanhempien aloitteesta, eikä suurin osa vanhemmista kokenut sitä tuputtamisena.

No kasvatusapua tulee enemmänkin tältä miehen äidiltä, ihan sillä että on niinku alalla. Taloudellista apua ei olla varmaan nyt oikeen kumpikaan tarvittu. Mutta tuota ja kyllä sitten niinku hoito järjestyy mun vanhempien kautta, jos on menoa tai muuta. (H3)

Muutama uusperheen vanhempi kuitenkin koki isovanhempien kasvatusavun antamisen arvostelevana. Haastatellut uudet isovanhemmat taas ajattelivat, ettei kasvatusavun antaminen ollut niinkään heidän tehtävänsä.

Se on sellasta enemmänkin miten pitäisi tehdä tai että ei ennen vanhaan tollai. Se on niinku sellasta moittivaa, että ei se oo sellasessa rakentavassa hengessä. (H2)

Suurin osa vanhemmista kertoi voivansa kysyä apua myös uusilta isovanhemmilta. He kuitenkin mielsivät sen jollain tapaa vaikeammaksi kuin lasten biologisilta isovanhemmilta. Jotkut vanhemmat kokivat, että yleensä biologiset isovanhemmat tarjosivat apuaan selkeämmin, joten siihen oli helpompi tarttua. Uudet isovanhemmat kertoivat, että koska välit eivät olleet useinkaan niin läheiset välimatkan ja muiden syiden vuoksi, eivät he halunneet liikaa tungetella perheen elämään.

En kauheesti. Myöskin se, että olin työelämässä niin ei me kerta kaikkiaan pystytty. Kyllä sitä omaa lastenlastaan jotenkin enemmän uskaltaa vaatia tavallaan niinku tapaamista. En mä halunnut siihen tehdä mitään semmosta, että mä niinku tungen sinne. (H7)

6.4 Tunteet

Uusperheen vanhemmat kertoivat isovanhemmuuden uusperheessä herättävän heissä pääosin positiivisia tunteita. Moni vanhempi mainitsi olevansa kiitollinen ja iloinen siitä, että uudet isovanhemmat ovat ottaneet lapset hyvin vastaan ja kohtelevat heitä tasavertaisesti. Muutama vanhempi mainitsi olevansa onnellinen

siitä, että lapset olivat saaneet uudet isovanhemmat kaukana asuvien rinnalle tai kuolleiden tilalle.

Tosi niinku onnellinen ja ilonen mä oon siitä, että tavallaan ku mun lapset on saanut niinku toiset isovanhemmat kun toiset on niin kaukana. (H3)

Isovanhemmuus uusperheessä herätti vanhempien keskuudessa myös hämmennystä ja jopa surun tunteita. Kaikkien kohdalla isovanhemmuus ei ollut heidän kokemuksensa mukaan onnistunutta ja sujuvaa. Kaksi vanhempaa suri omien lastensa puolesta ja olivat huolissaan lastensa tunteista ja kokemuksista. Kokemusten mukaan lapset kuitenkin hyväksyivät tilanteet vanhempien mielestä yllättävän hyvin.

Myös Isovanhemmat olivat kokeneet uusperheen isovanhemmuuden positiivisen asiana. Ilon tunteita herättivät lastenlasten kanssa vietetty yhteinen aika ja onnistumisen kokemukset.

Ihan positiiviset tunteet. Iloinen olen ollut, jos olen voinut olla avuksi.. tai on ollut sellasia onnistumisen kokemuksia lasten kanssa. (H5)

Isovanhemmat kuvailivat tuntevansa myös epävarmuutta ja surua. Lisäksi katkeruuden tunteita oli herännyt sellaisissa tilanteissa, joissa yhteydet uusiin lapsenlapsiin olivat katkenneet.

Kyllä välillä on tehnyt aika surulliseksi, kun sitä joskus toivo hirveesti omaa. Vaikka en mä tiedä olisko se sen kummempaa ollut. - - Se on hirveen katkeraa että kun ne suhteet loppuu niin se yhteys loppuu. (H6)

6.5 Toiveet ja odotukset

Vanhemmilla oli toiveena isovanhemmuudesta uusperheessä se, että isovanhemmat hyväksyisivät perheen kaikki lapset ja kohtelisivat heitä samalla tavalla. Toiveena nousi myös tuen saaminen isovanhemmilta sekä yhteisen ajan viettäminen ja kiinnostus lapsia kohtaan. Suurin osa vanhemmista koki olevansa tyytyväinen tämän hetkiseen tilanteeseen. Niissä tapauksissa jossa lasten

biologisia isovanhempia oli kuollut, odottivat vanhemmat enemmän korvaavan isovanhemman roolin ottamista uusilta isovanhemmilta.

Mun mielestä sen pitäis olla sellasta luontevaa ja normaalia. Sellasta niinku ihmiset normaalisti on kivasti. Ei tarvii olla mikään sellanen, että aina on käytettävissä vaan voi välillä auttaa, jos on sellanen tilanne, että on mahdollista jos on virtaa, voimaa ja terveyttä. - - Ite toivoisin sellasta tasapuolista, ystävällistä, kivaa, että oltais kiinnostuneita niinku miten meidän kaikilla lapsilla menee. (H2)

Ihan sellasta normaalia yhdessäoloa ja sitä, että ollaan kiinnostuneita lasten asioista.. sellasta turvallista aikuisuutta. (H8)

Isovanhemmat toivoivat, että suhteet uusin lapsenlapsiin voisivat säilyä tulevaisuudessa. Toiveena oli, että isovanhemmat voisivat viettää lasten kanssa aikaa ja olla mukana uusperheen elämässä. Uusperheen isovanhemmat halusivat, että heistä olisi hyötyä, apua ja iloa lastenlapsille. Toiveena oli myös, että huomioiminen olisi molemminpuolista, jolloin myös uusperheen vanhemmat pitäisivät yhteyttä ja ottaisivat enemmän kontaktia isovanhempiin.

Sellaisia yhteisiä hetkiä ja yhdessä oloa. Ja huomioimista puolin ja toisin.. Ja kyllä sitä olikin. Että ihan vaan sellasta yhdessä oloa. Ihan normaalia elämää. (H6)

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkimuksen tarkoitus oli selvittää uusperheen isovanhempien ja vanhempien kokemuksia uusperheen isovanhemmuudesta. Halusin saada selville millä tavoin isovanhemmat osallistuvat uusperheen elämään ja mitkä tekijät siihen vaikuttavat. Tavoitteena oli myös kuulla sekä isovanhempien että vanhempien toiveita ja odotuksia, joita uusperheen isovanhemmuuteen liittyy. Halusin myös selvittää miten isovanhemmuus uusperheessä eroaa isovanhemmuudesta ydinperheessä. Seuraavaksi esittelen keskeisistä tutkimustuloksista tekemiäni johtopäätöksiä. Käytän johtopäätösten tueksi aiemmin tehtyjä tutkimuksia sekä tutkimuskirjallisuutta.

Suhteet ja niihin vaikuttavat tekijät. Haastatteluihin osallistuneilla oli myönteinen ennakoasenne uusperheen isovanhemmuutta kohtaan. Sekä vanhemmat että isovanhemmat kokivat olevansa vastaanottavaisia uusia ihmissuhteita kohtaan eikä suuria pelkoja tai epäluuloa ilmennyt. Uusia isovanhempia kohtaan ei liittynyt suuria odotuksia. Vanhemmat lähinnä toivoivat uusien isovanhempien kohtelevan kaikkia perheen lapsia tasa-arvoisesti ja toimivan turvallisena aikuisena. Isovanhemmat taas toivoivat saavansa viettää aikaa lastenlasten kanssa ja sitä kautta tutustua heihin.

Uusperheen jäsenten ja isovanhempien välisiä suhteita kuvattiin melko hyväksi. Joissain tapauksissa epätasa-arvoista kohtelua oli koettu uusien isovanhempien taholta. Muutama haastateltu arveli, että suhteet uusien isovanhempien ja lastenlasten välillä eivät olleet niin läheiset kuin biologisten isovanhempien kanssa. Myös ne isovanhemmat, joilla oli biologisia lapsenlapsia kertoivat, että suhteet eivät olleet uusien lastenlasten kanssa yhtä läheiset. Laru, Oulasmaa ja Saloheimo (2010, 110) kertovatkin, että suhde biologisiin lapsenlapsiin tuntuu usein vahvemmalta kuin uutena tulleisiin lapsenlapsiin.

Tutkimustuloksista on havaittavissa, että isovanhempien ja vanhempien välisten suhteiden laatu on merkittävässä roolissa puhuttaessa isovanhemmuuden toteutumisesta uusperheessä. Uusperheen vanhempien ja isovanhempien välit näyttävät korreloivan isovanhempien ja lastenlasten suhteisiin. Mitä läheisemmät välit uusperheen isovanhemmilla ja vanhemmilla on, sitä paremmat suhteet

lastenlasten ja isovanhempien välillä on. Näissä tapauksissa isovanhemmat myös viettävät enemmän aikaa uusperheen lasten kanssa. Myös Rotkirch ja Fågel (2010, 33) toteavat isovanhemmouden sekoittuvan vanhemmuuteen, sillä isovanhempien välit lapsenlapsen ovat sidoksissa siihen, millaiset välit heillä on omaan lapseen ja hänen puolisoonsa. Ongelmatilanteilta uusien isovanhempien ja lasten välillä voidaan välttyä sillä, että uusperheen vanhemmat tuovat ilmi lapsille kaikkien perheen aikuisten olevan samassa auktoriteettiasemassa kuin biologiset isovanhemmat (Laru ym. 2010, 110). Voisi siis sanoa, että vanhemmat toimivat eräänlaisina portinvartijoina isovanhempien ja lastenlasten välillä.

Lastenlasten ja uusien isovanhempien välinen suhde on Brobergin (2010, 76) mukaan yhteydessä siihen onko isovanhemmilla biologisia lapsenlapsia ennestään. Jos biologisia lapsenlapsia ei ole, voi isovanhemman rooli olla erityisen tervetullut. Näin on Kinnusen (2014, 94) mukaan myös toisinpäin, eli jos lasten biologisen isovanhemmat eivät ole mukana lasten elämässä, tilausta uusille isovanhemmille voi olla uusperheenkin suunnalta. Tämä ilmeni myös tutkimusaineistossani, sillä ne uusperheen vanhemmat, joiden lapsilla ei ollut kaikkia biologisia isovanhempia perheen elämässä mukana, mainitsivat olevansa erityisen tyytyväisiä uusien isovanhempien mukaan tulemisesta.

Isovanhempien ja vanhempien välisten suhteiden laadun lisäksi tärkeiksi tekijöiksi isovanhempien ja lastenlasten suhteiden kannalta uusperheessä nousi välimatka ja lasten ikä. Välimatka mainittiin monessa haastattelussa syyksi siihen, että suhteet eivät olleet niin läheiset kuin oli toivottu. Alitolppa-Niitamon ja Säävälän (2010, 138-141) mukaan mitä kauemmin isovanhemmat ovat fyysisesti erossa lastenlapsistaan, sitä haasteellisempaa yhteydenpito ja tunneyhteyden ylläpitäminen on. Huolimatta pitkästä välimatkasta, isovanhemmilla voi olla tärkeä paikka lastenlasten elämässä. Nykyään yhteydenpito on helpottunut teknologian kehittymisen myötä. Kontaktin ollessa suhteellisen säännöllinen ja riittävän tiheä, isovanhemmat voivat luoda merkityksellisen ja kiinteän suhteen lapsenlapsiin.

Uuden isovanhempisuhteen syntyyn on Ganongin ja Colemanin (2004, 183) mukaan yhteydessä lapsen ikä. Uusien isovanhempien on helpompaa luoda läheinen suhde nuorempiin lapsiin. Tämä on havaittavissa myös tämän

tutkimuksen aineistosta. Isovanhemmat kertoivat suhteen luomisen helpommaksi, mikäli on saanut olla alusta tai lapsen nuoresta iästä asti lapsen elämässä.

Isovanhempien osallistuminen uusperheen elämään. Haastatteluista ilmeni, että uudet isovanhemmat olivat lastenlapsiin valtaosalta yhteydessä uusperheen vanhempien kautta, joten suoraa yhteydenpitoa uusperheen isovanhempien ja lasten välillä ei juurikaan ollut. Kinnusen (2014, 101) mukaan suomalaiset isovanhemmat haluavat yleensä kunnioittaa lasten perheiden yksityisyyttä ja ymmärtävät lasten halun itsenäisyyteen. Isovanhemmat haluavat välttää erimielisyyksiä ja säilyttää välit lastenlapsiin. Tämän vuoksi monet ovat päättäneet olla puuttumatta lasten elämäntapaan. Isovanhemmat säätelevät monesti yhteydenpitoa omalta puoleltaan välttääkseen liiaksi tungettelemasta lasten elämään. Tämä oli havaittavissa myös tutkimuksen aineistosta. Uusperheen isovanhemmat halusivat välttää tungettelemista ja liikaa puuttumista uusperheen elämään, mutta olivat kuitenkin kiinnostuneita siitä. Tietoinen etäisyyden pitäminen oli haastateltavien kohdalla havaittavissa. Myös monet vanhemmat kertoivat, että lasten biologiset vanhemmat pitivät enemmän yhteyttä perheeseen ja olivat rohkeampia puuttumaan perheen elämään. Etenkin siis uudet isovanhemmat olivat varovaisia sekaantumasta liiaksi uusperheen asioihin. Pääosin haastatellut vanhemmat eivät kuitenkaan kokeneet kenenkään isovanhemman puuttuvan liikaa heidän elämäänsä.

Tutkimusaineiston perusteella tukea ja apua uusperheen vanhemmat kokivat saavansa enemmän lasten biologisilta isovanhemmilta. Avun kysyminen biologisilta isovanhemmilta miellettiin helpommaksi. Juhelan (2006, 68) tutkimuksessa selvisi, että perheessä äidit kokivat saavansa enemmän tukea omilta vanhemmiltaan kuin puolison vanhemmilta. Vanhemmat usein myöhemmin isovanhempina tekevät edelleen kaikkensa lastensa ja lastenlastensa hyvinvoinnin eteen ja auttavat mahdollisimman paljon. Ja koska kodin- ja lastenhoito mielletään edelleenkin enemmän naisen vastuulle kuuluvaksi, voi isovanhempien olla luontevampaa auttaa tyttärensä perhettä. Tämä osaltaan selittää esiin nousseen tutkimustuloksen, sillä tutkimusaineistoni uusperheen vanhemmat olivat kaikki uusperheen äitejä, joilla oli perheessä biologisia lapsia.

Uusperheen isovanhemmuuden erityispiirteitä. Uusperheen vanhemmat ja isovanhemmat kertoivat isovanhemmuuteen uusperheessä liittyvän eräänlaista varovaisuutta ja hienovaraisuutta. Kuten Laru ym (2010, 110) kertovat, että ”vieraalle” lapselle voi olla vaikeampi asettaa rajoja ja sääntöjä. Isovanhempien haastatteluista selvisi, että he halusivat pysyä myös sen vuoksi etäämmällä, etteivät ikään kuin varastaisi biologisilta isovanhemmilta heidän paikkaansa. Samoin kuin uusperheen uuden vanhemman voi olla vaikea hahmottaa rooliaan uusperheessä, on isovanhempi samojen kysymysten äärellä. Larkelan (Piha 2012) mukaan uusperheen isovanhempien paljous saattaa olla haaste varsinkin isovanhemmille itselleen. Jokainen isovanhempi joutuu etsimään omaa paikkaansa. Myllerryksessä saattaa syntyä myös kilpailutilanteita isovanhempien välillä, jotka koettelevat isovanhempien tarpeellisuuden tunnetta. Tämän tutkimuksen haastateltavat eivät olleet kokeneet isovanhempien välillä kilpailua, mutta ajatuksia oman aseman merkityksestä tuli esille.

Tutkimusaineistosta esille nousi se seikka, että uusperheessä isovanhemmuus koetaan epävarmaksi. Suhteiden päättymisen mahdollisuus luo menettämisen pelon. Ehkä tämän vuoksi uusien isovanhempien ja lastenlasten suhteet jäävät monesti pinnallisemmiksi kuin biologisten sidosten varassa olevat suhteet. Kinnunen (2014, 93) toteaaakin, että joskus isovanhemmat eivät luota uuden liiton kestävyYTEEN ja sen vuoksi eivät halua rakentaa läheisiä suhteita pettymysten pelossa. Samoja pelkoja voi uskoakseni ilmetä myös uusperheen lapsilla ja vanhemmilla. Voisi siis sanoa, että uusperheen isovanhemmuus on hauraampaa kuin ydinperheen perinteinen isovanhemmuus. Siihen myös tuntuu liittyvän enemmän ehtoja. Tärkeä ehto sille millaisen roolin uusi isovanhempi voi ottaa uusperheessä, liittyy biologisiin isovanhempiin. Siihen kuinka paljon ja millä tavoin biologiset isovanhemmat vaikuttavat lastenlasten elämässä on merkitystä sille millaisen roolin uusperheen uusi isovanhempi ottaa. Kyse on siis siitä, onko isovanhemmuudelle ikään kuin tilausta uusperheessä. Toisaalta haastatteluissa toistui usein ajatus siitä, että lapsella ei voi koskaan olla liikaa välittäviä ja turvallisia aikuisia elämässään.

Odotukset ja toiveet. Odotukset ja toiveet isovanhemmuudesta uusperheessä näyttävät haastattelujen mukaan olevan melko maltilliset. Yhteisen ajan

viettäminen, hyvä suhtautuminen uusperheeseen ja lasten tasapuolinen kohtelu nousivat aineistosta esille odotuksista ja toiveista puhuttaessa. Osa isovanhemmista koki yhteydenpidon liian yksipuoliseksi ja sen vuoksi toivoi uusperheen vanhemmilta enemmän panostusta yhteydenpitoon. Toiveena ylipäätään monella oli se, että suhteet säilyisivät hyvinä ja yhteydenpito jatkuisi lasten kasvaessa. Raittila ja Sutinen (2008, 121) puhuvat kummankin puolen ylimitoitettujen odotusten tuttavuuden läheisyydestä ja suhteiden mutkattomuudesta varjostavan uusien suhteiden rakentamista. Eräs haastateltavani pohtikin, vaikuttavatko odotukset ja tasapuolisuuden vaade isovanhempien käytökseen jossain tapauksissa. Odotukset saattavat saada ihmisen käyttäytymään epäluonnollisella tavalla. Ajattelin, että uusien isovanhempien kohdalla vanhemmat voivat tarkkailla heidän toimintaansa eri tavalla kuin biologisten isovanhempien. Tämä taas voi synnyttää isovanhemmille paineita ja pahimmillaan jopa saada heidät vetäytymään syrjään.

8 POHDINTA

Tässä luvussa pohdin opinnäytetyön tekemisen prosessia, sen onnistumisia ja haasteita. Kerron myös näkemyksiäni tutkimusaiheesta ja tutkimustuloksista.

Aiheen valinnan perusteena minulla oli oma kiinnostukseni uusperheistä ja niiden suhteita kohtaan. Halusin tehdä opinnäytetyön aiheesta, jota ei ollut vielä paljon tutkittu ja joka voisi tuottaa uutta tietoa tutkittavasta aiheesta. Toisaalta tämä asetti myös työn tekemiselle omanlaisiaan vaikeuksia, sillä teoriapohjan kokoaminen oli työlästä. Alkuperäisen suunnitelman mukaan aikomukseni oli haastatella tutkimukseen vain uusperheen isovanhempia. Myöhemmin päätin laajentaa haastateltavien joukkoa myös uusperheen vanhemmilla. Aiheeseen tutustuttuani, huomasin heidän roolinsa tärkeäksi isovanhemmuuden suhteen. Heidän kokemustensa huomioonottaminen tutkimuksessa tuli näin ollen perustelluksi.

Aloitin opinnäytetyön tekemisen varsinaisesti keväällä 2016 esittämällä suunnitelman opinnäytetyön toteuttamisesta. Hyväksytyin suunnitelman jälkeen oli vuorossa teorianosuuden työstäminen. Mielestäni teorian kokoaminen oli työn vaikein osuus. Isovanhemmuudesta uusperheessä on vähän itsessään tietoa, joten teoria koostuu monenlaisista uusperhettä ja isovanhemmuutta käsittelevistä lähteistä. Teorian tekemistä voisin kuvata palapelin kokoamiseksi. Eri palasten yhteensovittaminen sulavaksi kokonaisuudeksi oli haasteellista.

Kun teoriapohja tuntui riittävältä, tein teemahaastattelurungot. Haastattelut pääsin aloittamaan syksyn 2016 aikana. Haastattelujen tekeminen oli erittäin antoisa ja opettavainen kokemus. Haastattelut olivat opinnäytetyön mieleisin ja mielenkiintoisin osuus. Niiden litterointi taas aikaa vievää, mutta hyödyllistä analysoinnin kannalta. Litteroinnin aikana haastatteluja pysyi kertaamaan ja aloittamaan niiden analysoinnin. Analysointi oli opinnäytetyön sujuvin osuus. Työ lähti luistamaan mielestäni vasta tässä vaiheessa. Tutkimustulosten kirjoittamisen jälkeen oli vuorossa johtopäätösten tekeminen. Vaikeinta siinä oli valita työlle merkittävät tutkimustulokset ja niistä tehtävät johtopäätökset. Haastavaa tästä teki se, että tutkimustuloksista olisi voinut tehdä enemmänkin johtopäätöksiä, mutta piti löytää tälle tutkimukselle merkittävät asiat.

Saavutin tutkimukselle asettamani tavoitteet ja sain vastauksia tutkimuskysymyksiin. Yllätyin hieman siitä, että kokemukset uusperheen isovanhemmuudesta olivat suurimmalla osalla tähän tutkimukseen osallistuneista niin positiivisia. Odotin uusperheen isovanhemmuuden sisältävän enemmän ristiriitoja ja ongelmia. Tutkimustuloksista kuitenkin voi päätellä, että isovanhemmuus uusperheessä koetaan sujuvaksi ja se herättää enimmäkseen positiivisia tunteita. Nykypäivän ihmiset ovat entistä suvaitsevaisempia ja tottuneita erilaisiin perhemuodostelmiin. Haastatellut isovanhemmat olivat kaikki olleet uusperheen vanhempina, joten heidän omat kokemuksensa auttavat ymmärtämään uusperheitä. Tutkimus toi vahvistuksen siihen käsitykseeni, että uusperheet ja niissä toteutuva isovanhemmuus on tilanne- ja perhekohtaista. Tämän kaltaiseen tutkimushaastatteluun saattaa myös valikoitua helpommin sellaisia ihmisiä, joilla on positiivisia kokemuksia ja positiivinen suhde yleensä elämään.

Miettiessäni mitä olisin voinut tehdä toisin, mieleeni nousi se, että kaikki haastateltavat olivat naisia. Uusperheen isien ja isoisien kokemuksia tässä tutkimuksessa ei täten ollut. Miehiset kokemukset ilmiöstä olisivat varmasti olleet hyödyllisiä. Miespuoleisia haastateltavia ei kuitenkaan tällä kertaa löytynyt. Olisin myös jälkikäteen ajateltuna voinut tehdä opinnäytetyön parityönä. Parin kanssa työskentely olisi mahdollisesti ollut motivoivampaa ja nopeampaa. Ajattelin kuitenkin käytännön järjestelyjen olevan liian vaativia parityöhön, sillä asun melko kaukana opiskelupaikkakunnasta ja lapsiperheen vanhempana aikataulujen suunnittelu oli helpompaa yksin.

Opinnäytetyön tekeminen vahvisti sosionomiosaamisessani etenkin tutkimuksellista kehittämisosaamisen kompetenssia. Olen mielestäni saanut opinnäytetyön aikana käytännönpainotteista tutkimuksellista osaamista ja oppinut tuottamaan uutta tietoa. (Sosiaalialan ammattikorkeakouluverkosta 2010). Kehityin opinnäytetyön aikana myös pitkäjänteisessä ja tavoitteellisessa työskentelyssä.

Toivon työstäni olevan hyötyä uusperhekuvioissa eläville ihmisille sekä uusperheiden tai niiden isovanhempien kanssa työskenteleville ammattilaisille. Mielestäni uusperheitä käsitellessä on liian vähän puhuttu siihen sisältyvästä isovanhemmuudesta. Isovanhemmat voivat niin ydinperheissä kuin yhtäläilla

uusperheissäkin olla suuri ja merkittävä tuki ja apu. Parhaimmillaan isovanhemmat ovatkin uusperheen lapsille ja vanhemmille tärkeä voimavara. Isovanhemmuuden toteuttaminen uusperheessä voi myös isovanhempi-ikäiselle tarjota paljon iloa ja elämänsisältöä. Isovanhempien roolin tiedostaminen on näiden seikkojen valossa tärkeää perhetyön ja miksei vanhustyönkin kannalta. Tarkoitukseni olikin tällä opinnäytetyöllä osaltaan tuoda uusperheen isovanhemmuutta ilmiönä enemmän näkyville ja tietoisuuteen.

Jatkotutkimusaiheena voisi tutkia miespuoleisten henkilöiden kokemuksia isovanhemmuudesta uusperheessä, sillä kaikki tähän tutkimukseen osallistuneet olivat naisia. Eroaisivatko tutkimustulokset paljon mikäli haastateltavien sukupuoli olisi toinen? Olisi myös mielenkiintoista selvittää lasten näkemyksiä ja kokemuksia isovanhemmuussuhteista uusperheessä.

Opinnäytetyön tekeminen oli pitkä ja aikaa vievä prosessi. Perhe-elämän, työn ja muiden opiskelutehtävien yhdistäminen opinnäytetyön tekemiseen vaati aikataulutusta ja itsekuria. Olen kuitenkin tyytyväinen opinnäytetyön loppuun saattamisesta ja siitä kokemuksesta sekä niistä opeista, joita olen opinnäytetyöprosessin aikana saanut.

LÄHTEET

- Alitolppa-Niitamo, A & Säävälä, M. 2010. Isovanhemmuus liikkuvuuden maailmassa. Teoksessa: Rotkirch, A.; Söderling, I. & Fågel, S. (toim.) Farkkumummoja ja pehmoaareja – uusia ikkunoita isovanhemmuuteen. Väestöliitto. Helsinki: VL-Markkinointi Oy, 138-154.
- Broberg, M. 2010. Uusperheen voimavarat ja lasten hyvinvointi. Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja D52/2010. Helsinki: Väestöliitto.
- Castrén, A-M. 2009. Onko perhettä eron jälkeen?: Eroperhe, etäperhe, uusperhe. Helsinki: Gaudeamus.
- Eskola, J. 2007. Laadullisen tutkimuksen juhannustaiat. Laadullisen aineiston analyysi vaihe vaiheelta. Teoksessa Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin näkökohtiin ja analyysimenetelmiin. Juhani Aaltola ja Raine Valli (toim.). PS-kustannus, Jyväskylä. 159-183.
- Eskola, J & Vastamäki, J. 2010. Teemahaastattelu: opit ja opetukset. Teoksessa: Aaltola, J & Valli, R. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin I. Metodien valinta ja tiedonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Jyväskylä: PS-kustannus, 26-44.
- Forsberg, H. 2003. Kriittistä näkökulmaa jäljittämässä. Teoksessa: Forsberg, H & Nätkin, R. (toim.) Perhe murroksessa: kriittisen perhetutkimuksen jäljillä. Helsinki: Gaudeamus, 7-15.
- Ganong L & Coleman, M. 2004. Stepfamily Relationships: Development, Dynamics, and Interventions. New York: Springer Science+Business Media.
- Haavio-Mannila, E., Majamaa, K., Tanskanen, A., Hämäläinen, H., Karisto, A., Rotkirch, A. & Roos, JP. 2009. Sukupolvien ketju: Suuret ikäluokat ja sukupolvien välinen vuorovaikutus Suomessa. Sosiaali- ja terveysturvan tutkimuksia 107. Helsinki: Kelan tutkimusosasto.
- Hirvjärvi, S & Hurme, H. 2001. Tutkimushaastattelu: Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.
- Ijäs, K. 2006. Ikääntyvän ihmissuhteet. Helsinki: Kirjapaja Oy.
- Jallinoja, R. 2000. Perheen aika. Keuruu: Otava.

- Juhela, T. 2006. Isovanhempien antama tuki ja lapsiperheen arjessa selviytyminen. [verkkolähde]. Tampere: Tampereen yliopisto. Hoitotieteen tutkimuslaitos. Pro—gradu tutkielma. [Viitattu 20.3.2017]. Saatavana: <http://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/93803/gradu01308.pdf?sequence=1>
- Kinnunen, S. 2014. Isovanhemmuuden aika. Helsinki: Kirjapaja Oy.
- L 8.4.1983/361. Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta.
- Laru, S., Oulasmaa, M. & Saloheimo, A. 2010. Isovanhemmuuden eri muodot ja haasteet. Teoksessa: Rotkirch, A.; Söderling, I. & Fågel, S. (toim.) Farkkumummoja ja pehmoavaareja – uusia ikkunoita isovanhemmuuteen. Väestöliitto. Helsinki: VL-Markkinointi Oy, 105-115.
- Malinen, V. & Larkela, P. 2011. Parisuhde –uusperheen ydin. Väestöliitto. Helsinki: VL-Markkinointi Oy.
- Mansikka, M. 27.12.2013. Vanhemmuus uusperheessä. [verkkootikkeli]. Väestöliitto. [Viitattu 2.2.2017]. Saatavana: <https://www.perheaikaa.fi/jutut/lapsi-perheessa/vanhemmuus/.vanhemmuus-uusperheessa/>
- Marin, M. 2002. Yhteiskunta ja hyvä vanheneminen: lähestymistapoja hyvän vanhemisen yhteiskunnallisiin ehtoihin. Teoksessa: Heikkinen, E. & Marin, M (toim.) Vanhuuden voimavarat. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi, 89-117.
- Murtorinne-Lahtinen, M. 2013. Hyvä paha äitipuoli – uusperheen arjessa. Helsinki: Kirjapaja.
- Papernow, P. 2009. Becoming a stepfamily: Patterns of development in remarried families. New York: Routledge.
- Perheet. Ei päiväystä. [Verkkojulkaisu]. Tilastokeskus. [Viitattu 12.7.2016]. Saatavana: <http://www.stat.fi/til/perh/kas.html>
- Piha, T. 2014. Uusperheen isovanhemmuus muotoutuu ajan kanssa. [verkkootikkeli]. Supliikki 2/2014. [Viitattu 3.1.2017]. Saatavana: https://www.vaestoliitto.fi/vanhemmuus/tietoa_vanhemmille/isovanhemmuus/moimuotoinen-isovanhemmuus/uusperheen-isovanhemmuus-muotout/
- Raittila, K. & Sutinen, P. 2008. Huonetta vai sukua: Elämää uusperheessä. Helsinki: Kirjapaja.
- Ritala-Koskinen, A. 2001. Mikä on lapsen perhe? -tulkintoja lapsen uusperhesuhteista. Helsinki: Väestötutkimuslaitos. Väitöskirja. Väestötutkimuslaitoksen julkaisusarja D 38/2001.

- Ritala-Koskinen, A. 2003. (Uus)perhe lapsen silmin. Teoksessa: Forsberg, H & Nätkin, R. (toim.) Perhe murroksessa: kriittisen perhetutkimuksen jäljillä. Helsinki: Gaudeamus, 121-139.
- Ritala-Koskinen, A. 2009. Kuka uusperheen kesyttää? Teoksessa: Jallinoja, R. (toim.) Vieras perheessä. Helsinki. Gaudeamus, 128-145.
- Rotkirch, A & Fågel, S. 2010. Sukupolvien välistä köydenvetoa. Teoksessa: Rotkirch, A.; Söderling, I. & Fågel, S. (toim.) Farkkumummoja ja pehmoaareja – uusia ikkunoita isovanhemmukseen. Väestöliitto. Helsinki: VL-Markkinointi Oy, 33-51.
- Rotkirch, A. 2014. Yhdessä: lapsen kasvatusta ei ole yksilölaji. Helsinki: WSOY.
- Sevón, E & Notko, M. 2008. Perhesuhteiden omalakisuus. Teoksessa: Sevón, E & Notko, M. (toim.) 2008. Perhesuhteet puntarissa. Tampere: Tammer-paino.
- Sosiaalialan ammattikorkeakouluverkosto. 2010. Esitys sosionomi (AMK) – tutkinnon kompetensseista. 15.4.2010. [Viitattu 25.3.2017]. Saatavana: <http://intra.seamk.fi/loader.aspx?id=a938e780-8e09-4547-9b17-b03a08cad9b4>
- Sutinen, P. 2005. Vanhempana ja aikuisena uusperheessä. Helsinki: Yliopistopaino.
- Tilastokeskus. 25.11.2016. Lapsiperheiden määrä vähenee yhä. [Verkkosivu]. [Viitattu 26.3.2017]. Saatavana: http://www.stat.fi/til/perh/2015/02/perh_2015_02_2016-11-25_kat_003_fi.html
- Tolkki-Nikkonen, M. 1990. Parisuhde, perhesuhde, olosuhde. Mikä pitää avioliiton koossa 15 vuoden jälkeen. Helsinki: Gaudeamus.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.
- Uusperhe. Ei päiväystä. . [Verkkajulkaisu]. Terveystieteiden tutkimuskeskus ja hyvinvoinnin laitos. [Viitattu 12.11.2016]. Saatavana: <https://www.thl.fi/fi/web/lastenneuvolakasikirja/tietopaketti/monimuotoiset-perheet/uusperhe>.
- Uusperheet perhekoostumuksen mukaan 2015. 30.5.2016 [verkkajulkaisu]. Helsinki: Tilastokeskus. [Viitattu 24.10.2016]. Saatavana: http://www.stat.fi/til/perh/2015/perh_2015_2016-05-30_kuv_003_fi.html

Vihavainen, S. 18.4.2016. Isovanhemmille ja lapsenlapsille harkitaan tapaamisoikeutta – vanhempien erossa välit joskus katkeavat. [verkkoartikkeli]. Helsingin Sanomat. [viitattu 5.1.2017]. Saatavana: <http://www.hs.fi/kotimaa/art-2000002896994.html>

Vilka, H. 2005. Tutki ja kehitä. Helsinki: Tammi.

Wilska, T. 2010. Isovanhemmat lapsiperheiden taloudellisena turvana. Teoksessa: Teoksessa: Rotkirch, A.; Söderling, I. & Fågel, S. (toim.) Farkkumummoja ja pehmoaareja – uusia ikkunoita isovanhemmukseen. Väestöliitto. Helsinki: VL-Markkinointi Oy, 23-32.

LIITTEET

Liite 1. Teemahaastattelurunko uusperheen vanhemmalle

Liite 2. Teemahaastattelurunko uusperheen isovanhemmalle

LIITE 1 Teemahaastattelurunko uusperheen vanhemmalle**Taustatietoja**

Sukupuoli?

Mies__ Nainen__

Ikä?

Roolinne uusperheessä?

Kuinka monta vuotta olette elänyt uusperheessä?

Suhteet, vuorovaikutus ja tunteet

Millaisia tunteita ja ajatuksia teillä liittyi uusperheen muodostamiseen ja isovanhempien suhtautumiseen uusperheeseen alkuvaiheessa?

Miten kuvailisitte uusperheenne suhdetta ja vuorovaikutusta isovanhempiin? Millaisia muutoksia niissä on tapahtunut?

Miten kuvailisitte lasten suhdetta uusiin isovanhempiin? Millaista yhteydenpito on uusien lapsenlasten ja isovanhempien välillä?

Mitkä tekijät mielestänne vaikuttavat uusperheenne isovanhempien ja lastenlasten suhteisiin?

Miten kuvailisitte uusperheenne isovanhempien keskenäisiä suhteita ja vuorovaikutusta? Millaiseksi ajattelette vastuunjaon uusperheen isovanhempien välillä?

Miten isovanhemmuus uusperheessä eroaa mielestänne isovanhemmuudesta ydinperheessä? Mitä erityistä isovanhemmuuteen sisältyy uusperheessä verrattuna perinteiseen käsitykseen isovanhemmuudesta?

Millaisia tunteita ja ajatuksia isovanhemmuus uusperheessänne teissä herättää?

Tapaaminen ja käytännön järjestelyt

Millä tavalla isovanhemmat ovat osallistuneet lastenlasten elämään? Taloudellisesti? Lastenhoitoapu? Kasvatusapu?

Kuinka tiiviisti isovanhemmat ovat mukana perheenne elämässä? Mitä ajattelette tilanteesta?

Toiveet ja odotukset

Millaisia odotuksia tai toiveita teillä liittyi isovanhemmuuteen uusperheessä?

LIITE 2 Teemahaastattelurunko uusperheen isovanhemmalle

Taustatietoja

Sukupuoli?

Mies__ Nainen__

Ikä?

Kuinka monta vuotta olette olleet uusperheen isovanhempi?

Suhteet, vuorovaikutus ja tunteet

Millaisia tunteita ja ajatuksia teillä liittyy uusperheen muodostamiseen?

Miten kuvailisitte suhteitanne ja vuorovaikutusta uusperheen jäsenten kanssa?
Millaisia muutoksia niissä on tapahtunut?

Miten kuvailisitte suhdettanne uusiin lapsenlapsiin? Millaista yhteydenpito on heidän kanssaan?

Mitkä tekijät mielestänne vaikuttavat suhteisiinne lapsenlapsiin?

Miten kuvailisitten suhteitanne ja vuorovaikutusta uusperheen muiden isovanhempien kanssa? Millainen vastuunjako isovanhempien välillä mielestänne on?

Miten isovanhemmuus uusperheessä eroaa mielestänne isovanhemmuudesta ydinperheessä? Mitä erityistä isovanhemmuuteen sisältyy uusperheessä verrattuna perinteiseen käsitykseen isovanhemmuudesta?

Millaisia tunteita ja ajatuksia uusperheen isovanhempana oleminen teissä herättää?

Tapaaminen ja käytännön järjestelyt

Milla tavoin osallistutte uusperheen lastenlasten elämään? Taloudellisesti? Lastenhoitoapu? Kasvatusapu?

Kuinka tiiviisti olette mukana uusperheen arjessa? Mitä ajattelet tilanteesta?

Odotukset ja toiveet

Millaisia odotuksia ja toiveita teillä liittyy isovanhemmuuteen uusperheessä?